

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ Διεθνούς & Ευρωπαϊκού Δικαίου και Διακυβέρνησης
Ειδίκευση: Διεθνές Δίκαιο & Διπλωματικές Σπουδές

«Η διεθνής κοινωνία και η διακυβέρνηση της Βοσνίας»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κομνηνός Δημήτριος

A.M.:01791218M027

Τριμελής Επιτροπή:

Συρίγος Άγγελος, Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής, Παντείου
Πανεπιστημίου (επιβλέπων)

Μαρούδα Ντανιέλλα-Μαρία, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Υφαντής Κωνσταντίνος, Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων, Παντείου Πανεπιστημίου

ΑΘΗΝΑ, 2019

Copyright © Κομνηνός Δημήτριος, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν το συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή Κ. Άγγελο Συρίγο και στην καθηγήτρια Ντ. Μαρούδα. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω και τον καθηγητή Κ. Υφαντή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΜΕΡΟΣ Α. Η Διακυβέρνηση της Βοσνίας και η εξέλιξη της πολιτικής κατάστασης του κράτους από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έως και σήμερα.....	12
A.1. Το χρονικό της κρίσεως στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη μετά την Διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.....	12
<i>A.1.1. Ο εμφύλιος πόλεμος στην Βοσνία.....</i>	<i>13</i>
<i>A.1.2. Η λήξη του πολέμου και οι Συμφωνίες του Ντέιτον.....</i>	<i>17</i>
A.2. Το νέο καθεστώς διοίκησης μετά τις Συμφωνίες του Ντέιτον.....	19
<i>A.2.1. Οι Κυβερνητικές δομές και ο καθορισμός της διοικήσεως της Βοσνίας-Ερζεγοβίνη ...</i>	<i>20</i>
A.2.1.1. Η μετά-Ντέιτον εποχή και οι εξελίξεις σε κρατικό επίπεδο	24
<i>A.2.12. Τα προβλήματα της νέας μορφής διοικήσεως</i>	<i>27</i>
ΜΕΡΟΣ Β. Η κρίση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης σε σχέση με τις ενέργειες της Διεθνούς Κοινωνίας	30
B.1. Η Βοσνιακή κρίση υπό το πρίσμα των διεθνών διαδικασιών	30
<i>B.1.1. Ο Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο ασφαλείας και οι ενέργειες του.....</i>	<i>31</i>
<i>B.1.1.1. Ο Ύπατος Αντιπρόσωπος και οι αρμοδιότητες του</i>	<i>33</i>
<i>B1.1.2. Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί.....</i>	<i>36</i>
<i>B.1.2. Ο ρόλος του ΝΑΤΟ στον πόλεμο και στην διατήρηση της σταθερότητας και η διεθνής στρατιωτική παρουσία.....</i>	<i>38</i>
B2. Η κρίση της Βοσνίας και η Διεθνής Ποινική Δικαιοσύνη.....	40
B.2.1. Οι νομικές διαδικασίες και ίδρυση του ICTY.....	41
B.2.2. Αντιπροσωπευτικές υποθέσεις (Tadic)......	44
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	49

Περίληψη

Το κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αποτελεί ένα εκ των έξι δημοκρατιών που δημιουργήθηκαν μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας το 1991. Η ρευστή πολιτική κατάσταση που επικρατεί καθώς επίσης και το ιστορικό της καταστάσεως, δημιουργούν ένα ενδιαφέρον πεδίο μελέτης. Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί η προσπάθεια παρουσίασης της διακυβέρνησης του κράτους. Θα πραγματοποιηθεί μια ανάλυση της περιόδου από το τέλος του Ψυχρού πολέμου έως και το παρόν. Στο πρώτο μέρος θα πραγματοποιηθεί ενδελεχής παρουσίαση των κυβερνητικών δομών καθώς επίσης και την διοικητική εξέλιξη μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας και τον εμφύλιο πόλεμο. Θα παρατεθούν ιστορικά στοιχεία της σύγκρουσης, οι συμφωνίες του Ντέιτον και η διεθνής στρατιωτική παρουσία αλλά και μία συνολική αποτίμηση της κατάστασης που επικράτησε στο εν λόγω κράτος αλλά και στην διεθνή κοινότητα. Στο δεύτερο μέρος, θα αναλυθεί η δράση της Διεθνούς Κοινότητας αλλά και οι η εμπλοκή του ΟΗΕ στο εν λόγω κράτος. Οι ενέργειες του ΟΗΕ σε συνδυασμό με την ρευστή πολιτική κατάσταση που επικρατεί μετά το πέρας του εμφυλίου πολέμου δημιουργούν και ζητήματα στην διεθνή πολιτική και στις διπλωματικές σχέσεις της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης. Επιπροσθέτως, θα γίνει και μία αναφορά στην σημασία που είχε για την εξέλιξη της Διεθνούς Ποινικής Δικαιοσύνης, η καταδίκη μιας σειράς αξιωματούχων από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) που ιδρύθηκε για να δικάζει άτομα υπεύθυνα για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που διαπράχθηκαν στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας από το 1991. Τέλος θα πραγματοποιηθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων και κρίσεων, γύρω από την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στην Βοσνία καθώς επίσης και αν η εμπλοκή του ΟΗΕ και γενικότερα της Διεθνούς Κοινότητας ήταν αποτελεσματική και αν είχε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ως προς την επίλυση της κυβερνητικής κρίσεως.

ABSTRACT

The state of Bosnia and Herzegovina is one of the six democracies created after the collapse of Yugoslavia in 1991. The fluid political situation as well as the historic events that took place in Bosnia-Herzegovina, created an interesting field of study. The present paper will attempt to present the governance of the state. An analysis of the period from the end of the Cold War to the present will be undertaken. At the first part the author will try to analyse a detailed presentation of government structures as well as the administrative development following the collapse of Yugoslavia and the civil war. Historical elements of the conflict, the Dayton Accords and the international military presence will be cited, as well as an overall assessment of the situation in the state. In the second part, we will analyze the actions of the International Community and specifically the UN's involvement in the state. The UN's actions in conjunction with the fluid political situation that prevailed after the end of the civil war also raise issues in international politics and in diplomatic relations Bosnia and Herzegovina has. In addition, there will also be a reference to the importance for the development of International Criminal Justice, the conviction of a number of officials by the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), established to prosecute persons responsible for serious crimes committed on the territory of the former Yugoslavia since 1991. Finally, conclusions and crises will be drawn on the current political situation in Bosnia as well as whether the UN's and the international community's intervention was effective and if it had the expected results in resolving the government crisis.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την διοικητική λειτουργία της Βοσνίας και την σχέση διοικήσεως-Διεθνούς Κοινότητας μετά το πέρας του εμφυλίου πολέμου το 1995. Σκοπός της εργασίας είναι να γίνει διακριτό το περίπλοκο σύστημα διοικήσεως καθώς επίσης και οι δομές λειτουργίας του κράτους αλλά και η συμβολή της Διεθνούς Κοινότητας στην διαδικασία του ανοικοδομήσεως του έπειτα από τις εχθροπραξίες. Το πλαίσιο της ανάλυσης μας εκκινεί από το 1991 και ολοκληρώνεται μέχρι και τις μέρες μας. Έχει σημασία όμως να εξετάσουμε και την προηγούμενη περίοδο ώστε να κατανοηθεί το πλαίσιο πάνω στο οποίο ξεκίνησε η κρίση στα Βαλκάνια και ειδικότερα στα κράτη της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Η περιοχή των Βαλκανίων παρουσιάζει ένα έντονο ενδιαφέρον για τους μελετητές των Διεθνών Σχέσεων αλλά και του Διεθνούς Δικαίου. Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχουν παρατηρηθεί σειρά σημαντικών ανακατατάξεων στην περιοχή αυτή. Ιδιαίτερα μετά το 1991 όπου επίσημα διαλύθηκε το οικοδόμημα της Γιουγκοσλαβίας, δημιουργήθηκαν έντονες αναταραχές, οι οποίες οδήγησαν σε εμφυλίους πολέμους. Η διάλυση αυτή όμως, ήταν προϊόν μιας συνεχούς διαδικασίας η οποία είχε εκκινήσει από την δεκαετία του 1980 όταν είχε επέλθει μια έντονη περίοδος οικονομικής κρίσεως και πολιτικού κατακερματισμού στην Γιουγκοσλαβία. Σημαντικό ρόλο επίσης στην Διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, διαδραμάτισε και η έξαρση του εθνικισμού, όπου εκείνη την περίοδο ήταν σε αρκετά υψηλά επίπεδα. Σε γενικές γραμμές το εξωτερικό επίπεδο επηρέασε ιδιαίτερα αυτήν την εξέλιξη. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ‘‘φανέρωσε’’ πλέον την πτώση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού στην Ευρώπη. Συν τοις άλλοις, ο θάνατος του Τίτο¹ οποίος συντήρησε την συνοχή της Γιουγκοσλαβίας για 35 χρόνια έθεσε τα θεμέλια για τον εν λόγω κατακερματισμό. Όπως ήταν φυσιολογικό, τα αποτελέσματα που προκλήθηκαν είχαν ολέθριες συνέπειες καθώς η διάλυση δεν έγινε σε καμία περίπτωση

¹ Ο Josip Broz Tito, το αρχικό όνομα Josip Broz, γεννήθηκε στις 7 Μαΐου 1892, στο Kumrovec, κοντά στο Ζάγκρεμπ, στην Αυστρία-Ουγγαρία [σημερινή Κροατία] - επεβίωσε στις 4 Μαΐου 1980 στη Λιουμπλιάνα στη Γιουγκοσλαβία. Διετέλεσε γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γιουγκοσλαβίας (1939-80), ανώτατος διοικητής των γιουγκοσλαβικών κομμουνιστών (1941-1945) και του Γιουγκοσλαβικού Λαϊκού Στρατού (1945-80) και στρατάρχης (1943-80) , πρωθυπουργός (1945-53), και πρόεδρος (1953-80) της Γιουγκοσλαβίας. Ο Τίτο ήταν ο αρχιτέκτονας της «δεύτερης Γιουγκοσλαβίας», μιας σοσιαλιστικής ομοσπονδίας που διήρκεσε από τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το 1991.

Ivo Banac: Josip Broz Tito: <https://www.britannica.com/biography/Josip-Broz-Tito>

ειρηνικά. Έως και σήμερα δεν έχει ξεκαθαρίσει το τοπίο σχετικά με τα κράτη τα όποια προέκυψαν.

Στην παραπάνω κατηγορία ανήκει και το κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης το οποίο αποτελεί ένα εκ των έξι δημοκρατιών που προέκυψαν. Σε αυτήν όμως, έχουν επιλυθεί κάποια ζητήματα διεθνούς χαρακτήρα όπως παραδείγματος χάριν είναι η διεθνής αναγνώριση της. Στην περίπτωση του Κοσσυφοπέδιου όμως, κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί. Το Κοσσυφοπέδιο δεν είναι ανεξάρτητο κράτος αλλά διοικείται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ². Σε επίπεδο διακυβέρνησης, το Κοσσυφοπέδιο μπορεί να μην αποτελεί ανεξάρτητο κράτος, αλλά διαθέτει μία στοιχειώδη κοινή διακυβέρνηση, παρά τα σοβαρά εσωτερικά ζητήματα τα οποία έχει. Πιο συγκεκριμένα, οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι των προσωρινών δομών αυτοδιοίκησης (Αλβανοί) βρίσκονται σε συνεχή διαμάχη με τον UNMIC³ (Αποστολή Προσωρινής Διοίκησης των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο) για την διοίκηση καθώς επίσης και για τις παροτρύνσεις του ΟΗΕ για την ειρηνική συνύπαρξη τους με την Σερβική μειονότητα, συνθήκη η οποία δεν γίνεται αποδεκτή καθώς δεν θέλουν παραχωρήσουν μειονοτικά δικαιώματα⁴. Στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη όπως και στο Κοσσυφοπέδιο ο κοινός παρονομαστής ήταν οι αιματηρές συγκρούσεις και ο πόλεμος, καθώς επίσης και η εμπλοκή της διεθνούς κοινότητας στην μετέπειτα διακυβέρνηση των εν λόγω οντοτήτων.

Σε γενικό πλαίσιο όπως προαναφέρθηκε από το 1991 και έπειτα, η κατάσταση στην περιοχή ήταν και εξακολουθεί να είναι τεταμένη. Σε όλα τα κράτη της πρώην Γιουγκοσλαβίας λίγο έως πολύ η διάσπαση έγινε με την βία. Στην περίπτωση της Σλοβενίας για παράδειγμα, όπου αποτελούσε λιγότερο αιματηρή ανεξαρτητοποίηση υπήρξαν 64 νεκροί. Εκεί ο πόλεμος διήρκεσε

² Res. 1244/1999 Security Council.

³ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. Για το εύρος της εξουσίας της Ενδιάμεσης Διοικήσεως στο Κοσσυφοπέδιο βλ. UNMIK Regulation 1/1999 της 25 Ιουλίου 1999. <http://www.un.org/peace/kosovo/pages/regulations>>

⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, εκδόσεις Ηρόδοτος, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Π. Σιούσουρας, 2007, σελ.2

10 μέρες. Το εν λόγω κράτος ήταν το πρώτο εντός του κόλπου της Γιουγκοσλαβίας στον δρόμο προς την αποκομουνιστικοποίηση και τον εκδημοκρατισμό⁵.

Η Κροατική περίπτωση απόσχισης, παρουσιάζει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που έχουν αναφερθεί. Ειδικότερα, μετά την νίκη του εθνικιστικού κόμματος του Φράνιο Τουτσμαν HDZ, η κροάτες εισήρθαν στην διαδικασία αποσχίσεως. Η στόχευση του Τουτσμαν να ακολουθήσει πιστά το εθνικιστικό του κοινό, δημιουργώντας μέτωπο με την σερβική κοινότητα εντός της Κροατίας, παραβιάζοντας τα δικαιώματα τους⁶. Επιπροσθέτως, η στάση των Κροατών στο Σλοβενικό πόλεμο των 10 ημερών, όπου ουσιαστικά ήταν ουδέτεροι έναντι του Γιουγκοσλαβικού στρατού, δημιούργησαν ένα δυσχερές κλίμα εντείνοντας την θέση τους στην περιοχή. Όπως θα αναλυθεί παρακάτω, ο κροατικός παράγοντας θα διαδραματίσει έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην πορεία της εξέλιξης της κατάστασης στην Βοσνία. Για την ακρίβεια, ο κροατικός παράγοντας έχει ενεργό ρόλο στην διοίκηση του κράτους ακόμα και στις μέρες μας.

Η Σερβία ακολούθως ήταν η κύρια δύναμη στην περιοχή και η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας είχε τεράστιο αντίκτυπο για την πορεία της ιστορίας της. Ειδικότερα, οι Σέρβοι έβλεπαν το ένα κράτος μετά το άλλο να προχωρούν σε αποσχιστικές κινήσεις. Στην περίπτωση της Σλοβενίας, οι Σέρβοι αποδέχτηκαν κάπως σιωπηρά την απόσχιση χωρίς να προβάλλουν ιδιαίτερη πολεμική αντίσταση καθώς όπως προαναφέρθηκε ο πόλεμος διήρκησε 10 μέρες. Ο κύριος στόχος των Σέρβων έπειτα από αυτές τις δράσεις ήταν να διεκδικήσει την απόσχιση των Σέρβων που βρίσκονται να νεοσύστατα κράτη. Πιο συγκεκριμένα στην Κροατία βρίσκονταν ένας σημαντικός αριθμός Σέρβων περί τους 600.000⁷ οι οποίοι δεν επιθυμούσαν να αποκοπούν από το Ομοσπονδιακό κράτος της Γιουγκοσλαβίας. Ο στόχος, λοιπόν, της Σερβικής πολιτικής ήταν να ανεξαρτητοποιηθούν οι περιοχές που υπήρχαν Σέρβοι ώστε να ενσωματωθούν κάποια στιγμή

⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.82

⁶ Misha Glenny , *The Fall of Yugoslavia: The Third Balkan War*, Penguin Books, New York 1992. Σελ.77-78

⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.91

στο κεντρικό κράτος. Ο Μιλόσεβιτς⁸ επιχείρησε με σημαντικές πολιτικές κινήσεις να δημιουργήσει ένα θετικό διεθνές πλαίσιο, το οποίο θα ήταν ευνοϊκό για τις διεκδικήσεις των Σέρβων. Για τον παραπάνω ακριβώς λόγο πήγε στο Ο.Η.Ε.⁹ ώστε να δείξει διεθνώς ότι είναι ένας παράγοντας φιλειρηνικός και απομακρύνεται από τις στρατιωτικές ενέργειες με απώτερο σκοπό την επιβολή του εδαφικού status quo που επιθυμεί. Σε κάθε περίπτωση όμως η προσπάθεια να δείξει ένα θετικό πρόσωπο για την Σερβία αποτυγχάνει όταν ξεκινά ο εμφύλιος πόλεμος στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπου εκεί φαίνεται ένα σκληρό πολεμικό πρόσωπο. Σε πολιτικό πλαίσιο, μπορεί η ιδέα στην αυτοδιάθεσης των λαών να ευνοούσε τις σερβικές διεκδικήσεις σε Κροατία και Βοσνία, στο Κοσσυφοπέδιο η κατάσταση ήταν εντελώς διαφορετική, καθώς όπως προαναφέρθηκε, στην περιοχή κατοικούσαν κατά κύριο λόγο Αλβανοί. Ο ΟΗΕ επέβαλε κυρώσεις στην Σερβία ευνοώντας την όμως καθώς είχε την υπεροπλία σε σχέση με τους Κροάτες. Οι θηριωδίες που έλαβαν χώρα στην Βοσνία αλλά και το Κοσσυφοπέδιο κατά την διάρκεια των εχθροπραξιών αποτέλεσαν μία εκ των πιο αιματηρών συγκρούσεων του μεταψυχροπολεμικού κόσμου και οδήγησαν στην δημιουργία ενός ad hoc ποινικού δικαστηρίου του ICTY (Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία) που η δράση του θα αναλυθεί παρακάτω.

“Οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις είδαν την Γιουγκοσλαβική κρίση σαν ευκαιρία να δοκιμάσουν την ικανότητα τους στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας σε μία Ευρωπαϊκή κρίση¹⁰”. Πράγματι έγιναν αρκετοί ελιγμοί από πλευράς Ε.Κ. και ιδιαίτερα από τα Μεγάλα κράτη. Παρά τις προσπάθειες όμως το αποτέλεσμα δεν ήταν το επιθυμητό καθώς ούτε η σύγκρουση αποφεύχθηκε, ούτε η κατάσταση βελτιώθηκε καθώς δεν υπήρχε η το στοιχείο της

⁸ Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, γεννημένος στις 29 Αυγούστου 1941, Ζωρεβέτς, Γιουγκοσλαβία [τώρα στη Σερβία] - βρέθηκε νεκρός 11 Μαρτίου 2006, Χάγη, Ολλανδία), ήταν πολιτικός, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος της Σερβίας (1989-1997) ακολουθούσε τις σερβικές εθνικιστικές πολιτικές που συνέβαλαν στη διάλυση της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας. Στη συνέχεια οδήγησε τη Σερβία σε μια σειρά συγκρούσεων με τα βαλκανικά κράτη που προέκυψαν μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Από το 1997 έως το 2000 διετέλεσε πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. <https://www.britannica.com/biography/Slobodan-Milosevic>

⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.89

¹⁰ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα, Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης* Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.102

“εξαναγκαστικής δράσης”¹¹ ώστε να επιβληθεί η ειρήνη. Όπως θα γίνει διακριτό και μεταγενέστερα, η εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών θα δώσει ένα τέλος στον πόλεμο καθώς αυτό που προτάθηκε ως λύση από την Ευρωπαϊκή πλευρά¹² δεν έγινε αποδεκτό και έτσι οδηγηθήκαμε στην συμφωνία του Ντέιτον κατά την οποία έληξαν οι εχθροπραξίες στην Βοσνία Ερζεγοβίνη και εισήλθαμε πλέον στην μεταπολεμική φάση και στην διαδικασία του state-building¹³.

Τα γεγονότα στο κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αλλά και γενικότερα στην περιοχή της Πρώην Γιουγκοσλαβίας σφράγισαν μία μακρά περίοδο η οποία ξεκίνησε από το πέρας του Β' Παγκοσμίου πολέμου, συνεχίστηκε κατά τον Ψυχρό Πόλεμο και ολοκληρώθηκε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Ο θάνατος του Τίτο, αποτέλεσε ίσως το σημαντικότερο λόγο έξαρσης του εθνικισμού καθώς αυτός αποτελούσε τον ενοποιητικό παράγοντα εντός της Γιουγκοσλαβίας. Σύμφωνα με το Σύνταγμα το οποίο είχε διάρκεια από το 1945-1980 καμία εκ των εθνικών ομάδων που υπήρχαν στην περιοχή, δεν κυριαρχούσε έναντι του κράτους.¹⁴ Το μωσαϊκό των εθνοτήτων που επικρατούσε στην Γιουγκοσλαβία ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκο καθώς αποτελούνταν από Σλοβένους, Μουσουλμάνους, Κροάτες, Σέρβους, Μαυροβούνιους, Αλβανούς Ούγγρους και Ρομά. Είναι φυσιολογικό, λοιπόν, έπειτα από την εξαφάνιση του συνδετικού κρίκου, να υπάρξουν έντονες αποσχιστικές τάσεις. Δυστυχώς η συγκεκριμένη περίπτωση δεν αποτέλεσε εξαίρεση και έτσι γίναμε μάρτυρες μίας εκ των πιο σφοδρών συγκρούσεων που γνώρισαν τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

¹¹ Χελά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.102

¹² Σχέδιο Βανς-Οουεν 1993: Vladimir Petrovic, Serbian Political Elites and the Vance-Owen Peace Plan, Florian Bieber (ed.), *Debating the End of Yugoslavia*, 2014, https://www.academia.edu/34959718/Serbian_Political_Elites_and_the_Vance-Owen_Peace_Plan ICTY Documents as Historical Sources

¹³ Roberto Belloni, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007, σελ.15

¹⁴ Patrice C. McMahon, <<Rebuilding Bosnia: A model to emulate or to avoid>>, *Political Science Quarterly*, τομ.19, τευχ.4, 2004-2005, σελ. 569

ΜΕΡΟΣ Α. Η Διακυβέρνηση της Βοσνίας και η εξέλιξη της πολιτικής κατάστασης του κράτους από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έως και σήμερα

A.1. Το χρονικό της κρίσεως στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη μετά την Διάλυση της Γιουγκοσλαβίας

Στην εισαγωγή έγινε εκτενής αναφορά για τους λόγους για τους οποίους κατέρρευσε το “οικοδόμημα” της Γιουγκοσλαβίας. Μία σειρά παραγόντων λειτούργησαν ώστε αυτό να γίνει πράξη. Αρχικά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σε διεθνές επίπεδο με ήττα της Σοβιετικής Ένωσης, συνετέλεσε ώστε να γίνουν πράξη οι εν λόγω εδαφικές ανακατατάξεις. Ο Ψυχρός Πόλεμος ολοκληρώθηκε σύμφωνα με αρκετούς μελετητές την ημέρα της κατάρρευσης του Τείχους του Βερολίνου στις 9 Νοεμβρίου του 1989 και με την επανένωση των Γερμανιών καθώς και με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991¹⁵. Η γενικότερη εικόνα σε διεθνές επίπεδο έδειχνε ότι πλέον το κομμουνιστικό μοντέλο και δη τα κράτη τα οποία βασιζόνταν σε αυτό και εφαρμόζαν το εν λόγω καθεστώς, θα εισέρχονταν σε μία φάση συνολικότερου κατακερματισμού. Για τον παραπάνω λόγο, ήταν και εξακολουθεί να είναι βασική προτεραιότητα των κρατών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, να εισέλθουν στην δυτική σφαίρα επιρροής και να ακολουθήσουν το δυτικό πολιτικό και οικονομικό σύστημα¹⁶. Η Γιουγκοσλαβία από τον θάνατο του Τίτο το 1980 και μέχρι την διάλυσή της, πέρασε αρκετά στάδια αμφισβήτησης είτε ιδεολογικής, είτε πολιτικής-εδαφικής από τους ίδιους τους πολίτες της. Η οικονομική κρίση που προέκυψε λόγω του υψηλού πληθωρισμού σε συνδυασμό με την έξαρση των εθνικιστικών-αποσχιστικών τάσεων αλλά και η μη-πίστη πλέον στις ιδέες του Κομμουνισμού ήταν τα βασικά “συμπτώματα” του μελλοντικού κατακερματισμού. Πλέον ήταν μονόδρομος να προχωρήσει αυτή η διχοτόμηση μετά και την αποδυνάμωση της κεντρικής διοίκησης της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας.

¹⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.21

¹⁶ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.22

Η Βοσνία αποτέλεσε το “κράτος πείραμα” για την άσκηση πολιτικών διπλωματικών αλλά και στρατιωτικών κινήσεων ώστε να επιλυθεί ένα ζήτημα εσωτερικό μεν, αλλά με σημαντικό κίνδυνο να μετατραπεί σε διεθνές. Η απόσχιση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης δεν έγινε ειρηνικά. Η κρίση διήρκεσε κάτι παραπάνω από τρία χρόνια (Μάρτιος 1992-Δεκέμβριο 1995) όπου και έληξε με τις Συμφωνίες του Ντέιτον.

A.1.1.Ο εμφύλιος πόλεμος στην Βοσνία

Ο εμφύλιος πόλεμος στην Βοσνία αποτέλεσε έναν ιδιαίτερα ειδεχθή και αιματηρό πόλεμο. Η περιοχή αυτή της πρώην Γιουγκοσλαβίας βρέθηκε στο “μάτι του κυκλώνα” και οι πολίτες έγιναν μάρτυρες μίας θηριωδίας. Η διάρκεια της εν λόγω πολεμικής δραστηριότητας (1992-1995) αποδεικνύει την σοβαρότητα της κατάστασης και το μέγεθος της καταστροφής. Οι εμπλεκόμενοι στον πόλεμο ήταν αρκετοί και όχι μόνον Βόσνιοι. Η Διεθνής Κοινότητα, είχε ενεργό ρόλο στην όλη διαδικασία, συνθήκη που περιέπλεκε ακόμα περισσότερο το ζήτημα. Αλλά η διεθνής παρέμβαση δεν είναι κάτι το οποίο έδρασε δίχως να υπάρχει λόγος. Η κατάσταση ήταν ιδιαίτερα τεταμένη και η επέμβαση ήταν απαραίτητη. Ζητήματα όπως το peace keeping και το peace enforcement σε συνδυασμό με την ανθρωπιστική επιχείρηση ¹⁷ “τέθηκαν επί τάπητος” ώστε να αντιμετωπιστεί η κρίση. Σε γενικές γραμμές ο πόλεμος στην Β/Ε απετέλεσε πεδίο πολιτικών διπλωματικών και στρατιωτικών μέσων ώστε να γίνει η μετάβαση από τις εχθροπραξίες στην σταθερότητα.

Η έναρξη της κρίσεως έγινε μετά την εκκίνηση των κρατών της πρώην Γιουγκοσλαβίας να ανεξαρτητοποιούνται. Την αρχή την έκανε η Σλοβενία στις 25 Ιουνίου του 1991 με την κήρυξη της ανεξαρτησίας της μετά από το δημοψήφισμα του Δεκεμβρίου του 1990. Ταυτόχρονα ακολούθησε η Κροατία. Η Ε.Ε. προχώρησε στην αναγνώριση των δύο αυτών δημοκρατιών. Άρα ήταν μοιραίο να ακολουθηθεί και η ίδια μέθοδος με την Βοσνία. Η ηγεσία του κράτους επεδίωξε την ανεξαρτητοποίηση του και η Ε.Ε. δεν είχε την δυνατότητα να μην αποδεχτεί την

¹⁷ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.103-104

αναγνώριση καθώς θα φαινόταν ότι έχει αρνητική-μεροληπτική στάση έναντι των Βόσνιων¹⁸. Η κατάσταση με τους Σέρβους εντός της Βοσνίας φαίνονταν ότι θα οδηγούσε σε ένοπλη εξέγερση. Η Ε.Ε δεν μπορούσε να ακολουθήσει την'' οδό'' της αυτοδιάθεσης των λαών καθώς αυτό θα διόγκωνε το ζήτημα και θα ξεσήκωνε θύελλα αντιδράσεων- συγκρούσεων (βλ. Κόσοβο).

Στο ίδιο μήκος κύματος με την Ε.Ε. κινήθηκε κι η Αμερικανική διπλωματία. Η πολιτική των Η.Π.Α. στόχευε στην μη παροχή του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης σε μειονοτικές ομάδες, στοιχείο το οποίο θα πυροδοτούσε μια σειρά κρίσεων στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Παρόλα τα παραπάνω ο κίνδυνος τον οποίον ήθελαν να αποφύγουν οι Η.Π.Α. ήταν η κρίση αυτή να μην αποκτήσει διαβαλκανικό χαρακτήρα. Η Αμερικανική εξωτερική πολιτική επικεντρώθηκε στην σύναψη στενών σχέσεων με τα φιλελεύθερα κυβερνητικά σχήματα¹⁹ στην περιοχή των Βαλκανίων με σκοπό την αποφυγή περαιτέρω γενίκευσης της κρίσεως.

Η Ε.Ε. πήρε την πρωτοβουλία ελέω επερχόμενης Βοσνιακής κρίσης να εισέλθει σε διαπραγματεύσεις με τις εθνικές ομάδες του κράτους (Μουσουλμάνους, Σέρβους και Κροάτες) ώστε να έρθει μία συμφωνία που δεν θα οδηγούσε σε κλιμάκωση της κατάστασης. Παρά τις έντονες διαπραγματεύσεις και την εν μέρει συμφωνία περί μερικής καντονοποίησης της Βοσνίας με την παροχή του 65% του εδάφους στους Σέρβους και στους Κροάτες και το 35% στους Μουσουλμάνους -που μάλιστα αποτελούσαν την μεγαλύτερη εθνική ομάδα στο κράτος-, η Ε.Ε δια μέσου της Επιτροπής Μπατιντέρ²⁰, δεσμεύτηκε να προχωρήσει σε αναγνώριση του ανεξάρτητου Βοσνιακού κράτους μόνο μετά από δημοψήφισμα. Αυτό έλαβε χώρα την 1 Μαρτίου 1992 συντριπτική νίκη της ανεξαρτητοποίησης (99.7%). Το βήμα αυτό, ενέτεινε την Σερβική τάση προς την ανεξαρτητοποίηση και ουσιαστικά επιδεινώθηκε -η ήδη- τεταμένη κατάσταση που οδηγούσε σε διαμελισμό της Βοσνίας. Ο Αλία Ιζετμπέκοβιτς²¹ Πρόεδρος της Βοσνίας τότε, έβλεπε την χώρα να οδεύει προς τον κατακερματισμό.

¹⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.21

¹⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.139

²⁰ Allain Pellet, The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples <http://ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>

²¹ Karen Sparks, Ο Alija Izetbegovic, πολιτικός της Βοσνίας (γεννημένος στις 8 Αυγούστου 1925, Bosanski Samac, Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων, πέθανε στις 19 Οκτωβρίου 2003, Σαράγεβο, Βοσνία και

Η Βοσνιακή σύγκρουση ήρθε παράλληλα με την διεθνή αναγνώρισή της ως ανεξάρτητο κράτος το 1992. Οι αντιμαχόμενες πλευρές ήταν Κροατο-βόσνιοι, Σερβο-βόσνιοι και Μουσουλμάνοι. Αρχικά στο πεδίο της μάχης οι Σερβοβόσνιοι προχώρησαν σε αρκετές επιτυχίες καθώς κατάφεραν να πολιορκήσουν το Σαράγιεβο. Οι σερβοβόσνιοι εκείνη την χρονιά κατάφεραν σημαντικές νίκες που τους έδιναν τον έλεγχο στο 70% περίπου της χώρας καθώς επίσης κατάφεραν να επανασυνδέσουν την επικοινωνία με την Σερβία νικώντας τους Κροάτες και τους Βόσνιους. Η σερβική εικόνα σε διεθνές επίπεδο δεν ήταν αρνητική μέχρι τότε. Έπειτα όμως από τις αρνητικές δραστηριότητές τους στην περιοχή προχωρώντας στις μαζικές εκκαθαρίσεις πληθυσμών Μουσουλμάνων αυτή η εικόνα “τσαλακώθηκε”. Οι πιέσεις σε διεθνές επίπεδο προς την δύση έγιναν ολοένα και πιο έντονες. Η Αμερικανική πλευρά επέμενε στην στάση της για την μη-στρατιωτική επέμβαση. Η κατάσταση “φούντωνε” ολοένα και πιο πολύ καθώς ο ισλαμικός κόσμος άρχισε να εισχωρεί στην σκακιέρα της σύγκρουσης. Μάλιστα αρκετοί εθελοντές προερχόμενοι από Μουσουλμανικά κράτη, κατέφθασαν στην Βοσνία και συντέλεσαν τα μέγιστα στην οργάνωση του Βοσνιακού Στρατού²².

Οι Κροατο-βόσνιοι και Μουσουλμάνοι ελέγχοντας μόλις το 30% της συνολικής έκτασης της Βοσνίας, ήρθαν σε σφοδρή σύγκρουση η οποία οδήγησε σε μεταξύ τους πόλεμο. Η εν λόγω σύγκρουση τερματίστηκε με την Συμφωνία της Ουάσινγκτον δημιουργώντας την Κροατο-Μουσουλμανική Ομοσπονδία²³. Αξίζει να σημειωθεί πως οι παραπάνω ενέργειες έγιναν υπό την Αμερικανική καθοδήγηση γεγονός που έδειχνε την διάθεση των Αμερικανών Προέδρων Μπους (που απήλθε) και Κλίντον για να επιλυθεί το ζήτημα της Βοσνίας δια μέσω διπλωματικών οδών και όχι με στρατιωτική επέμβαση. Αρχίζει σταδιακά λοιπόν να φαίνεται “φως στο τούνελ” καθώς πλέον τα πράγματα μπαίνουν σε μια σειρά σχετικά με τα αντίπαλα στρατόπεδα. Εντωμεταξύ, διεθνής κοινωνία έχει αρχίσει να λαμβάνει μέτρα όπως ήταν το εμπάργκο (όπου

Ερζεγοβίνη), ήταν ένας αφοσιωμένος μουσουλμάνος εθνικιστής που εξελέγη πρόεδρος της Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης τον Δεκέμβριο του 1990. Η δήλωσή του για ανεξαρτησία τον Απρίλιο του 1992 ήταν η αιτία για την τρομακτική και αιματηρή σύγκρουση μεταξύ Σέρβων, Κροατών και Μουσουλμάνων, η οποία Βοσνία ήταν πολιτικά και οικονομικά καταρρακωμένη. <https://www.britannica.com/biography/Alija-Izetbegovic>

²² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994, σελ.148

²³Washington Agreement, March 1994, “For four days at the end of February 1994 at the State Department in Washington, Ambassadors Redman and Galbraith conducted proximity talks between a Croatian delegation led by Foreign Minister Mate Granic and a Bosnian delegation led by Prime Minister Haris Silajdzic. On March 1 the Croatians and Bosnians agreed to a framework for a federation of Croat and Bosniac majority areas in Bosnia-Herzegovina and a preliminary agreement for a confederation between the Federation and Croatia”https://web.archive.org/web/20060808041629/http://www.usip.org/library/pa/bosnia/washagree_03011994.html

μάλιστα το NATO ανέλαβε να ελέγχει) αλλά και ο Ο.Η.Ε. με τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας όπως το περίφημο Ψήφισμα 713 και 819 τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω. Ο στραγγαλισμός των Σερβικών Δυνάμεων σε συνδυασμό με την αδυναμία του Γιουγκοσλαβικού στρατού να εμπλακεί οδήγησαν σε “αντεπίθεση” της συμμαχίας των Μουσουλμάνων και Κροατο-βόσνιων. Η Διεθνής κοινότητα διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο σε αυτήν την εξέλιξη και έδωσε την δυνατότητα πλέον σε αναπροσαρμογή του σκηνικού στην Βοσνία. Ο πόλεμος έληξε το 1995 με την Συμφωνία του Ντέιτον η οποία σφράγισε την αιματηρή αυτή σύγκρουση και έδωσε την μορφή που γνωρίζουμε μέχρι και σήμερα στο κράτος της Βοσνίας Ερζεγοβίνης.

Η σκληρότητα και η βαρβαρότητα του εμφυλίου πολέμου στην Βοσνία δεν έδωσε περιθώρια στην Διεθνή Κοινότητα ώστε να μην παρέμβει. Στην Βοσνία έγιναν πολύ σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου όπως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, γενοκτονία (Σρεμπρένιτσα)²⁴. Τα εγκλήματα τα οποία έλαβαν χώρα καθώς επίσης και οι υπεύθυνοι για αυτήν την καταστροφή, καταδικάστηκαν από το ad hoc Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία. Από τα σημεία αυτό της λήξης των εχθροπραξιών μέχρι και της μέρες μας, η κύρια επιδίωξη είναι να επικρατήσει η σταθερότητα και ειρήνη στην περιοχή καθώς επίσης και να αρχίσει η επανασύσταση του κράτους. Η αρμονική συμβίωση όμως των εθνικών ομάδων δεν είναι μια εύκολη συνθήκη. Η αναπροσαρμογή της κατάστασης σε συνδυασμό με τις ενέργειες της Διεθνούς Κοινότητας, οδηγώντας τα αντικρουόμενα στρατόπεδα σε συμφωνία ίσως και να λειτουργήσει προς όφελος της Βοσνίας.

²⁴ In July 1995, forces of the Army of the Republika Srpska, the VRS, invaded the town of Srebrenica, in eastern Bosnia and Herzegovina. In a few horrific days, more than 8,000 Bosnian Muslim boys and men were taken to places of detention, abused, tortured and then executed. As their bodies fell into mass graves, the machinery of denial of those crimes was set into motion. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia- commonly referred to as the ICTY, investigated, prosecuted and passed judgement on those crimes. <https://www.icty.org/en/outreach/documentaries/srebrenica-genocide-no-room-for-denial>

A.1.2. Η λήξη του πολέμου και οι Συμφωνίες του Ντέιτον

Οι Συμφωνίες του Ντέιτον υπεγράφησαν στις 14 Δεκεμβρίου του 1995 και ουσιαστικά επισφράγισαν τον εμφύλιο πόλεμο στην Βοσνία. Οι εν λόγω συμφωνίες σηματοδότησαν την περίοδο εκκίνησης της “κανονικότητας” και της ειρηνικής συμβίωσης των διαφορετικών εθνικών ομάδων. Η σφοδρή εμφύλια σύγκρουση δημιούργησε την ανάγκη για να υπάρξει ένα ειρηνικό πλαίσιο κάτω από το οποίο θα αρχίσει εκ νέου η λειτουργία του κράτους δίχως να εμφανιστεί ο κίνδυνος για περαιτέρω μελλοντική κλιμάκωση της κατάστασης. Τα συμβαλλόμενα μέρη της Συμφωνίας ήταν η Δημοκρατία της Βοσνίας Ερζεγοβίνης, η Κροατία και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας ως εκπρόσωπος της Σερβικής Δημοκρατίας όπως αναφέρεται στο Προοίμιο της συμφωνίας²⁵. Ως παρατηρητές της Συμφωνίας λειτούργησαν, το Ηνωμένο Βασίλειο, Ευρωπαϊκή Ένωση, οι Η.Π.Α., η Ρωσία, η Γαλλία και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Τα μέρη αποδέχτηκαν να ολοκληρώσουν τις εχθροπραξίες και να εισέλθουν σε μία περίοδο ειρηνικών διαδικασιών. Σύμφωνα με το Άρθρο 1 της Συμφωνίας²⁶, τα μέρη θα πρέπει να σέβονται τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και όπως επίσης και άλλες διεθνούς χαρακτήρα θεσμούς ώστε να επιλύονται οι διαφορές με ειρηνικά μέσα και να μην υπάρχει κάποιου είδους διάκριση εντός της Βοσνίας με μεταξύ των εθνικών ομάδων. Σε γενικές γραμμές ο στόχος της Διεθνούς Κοινότητας δεν ήταν άλλος από το να γίνουν όλες εκείνες οι προσπάθειες ως προς την ειρηνική μετάβαση σε ένα καθεστώς σταθερότητας. Το “στοίχημα” της Διεθνούς Κοινότητας ήταν προσπάθεια να επικρατήσει η ειρήνη μετά το από

²⁵ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 ”Noting the agreement of August 29, 1995, which authorized the delegation of the Federal Republic of Yugoslavia to sign, on behalf of the Republika Srpska, the parts of the peace plan concerning it, with the obligation to implement the agreement that is reached strictly and consequently”

²⁶ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 ” The Parties shall conduct their relations in accordance with the principles set forth in the United Nations Charter, as well as the Helsinki Final Act and other documents of the Organization for Security and Cooperation in Europe. In particular, the Parties shall fully respect the sovereign equality of one another, shall settle disputes by peaceful means, and shall refrain from any action, by threat or use of force or otherwise, against the territorial integrity or political independence of Bosnia and Herzegovina or any other State”.

μία σύγκρουση (post conflict building)²⁷. Ο παραπάνω στόχος είχε ιδιαίτερες δυσκολίες ως προς την επίτευξή του σε επίπεδο κρατικό. Αυτό συνέβαινε διότι οι εχθροπραξίες είχαν μόλις ολοκληρωθεί και ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να υπάρξει συμφιλίωση και ομαλή λειτουργία της Βοσνίας. Η συνύπαρξη των εθνικών ομάδων δεν έγινε πραγματικότητα ουσιαστικά καθώς η έλλειψη βίας μετά της υπογραφή της Συμφωνίας οφείλονταν μόνο και μόνο στην ύπαρξη του Διεθνούς παράγοντα . Για τον παραπάνω ακριβώς λόγο η διεθνής κοινωνία έχει ενεργό ρόλο ακόμα και σήμερα στην διοίκηση της Βοσνίας Ερζεγοβίνης.

Η Συμφωνία όμως έθεσε και άλλα ζητήματα που προέκυψαν κατά την περίοδο των εχθροπραξιών και χρειάζονταν επίλυση. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για την χάραξη των συνόρων μεταξύ της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και της Σερβικής Δημοκρατίας. Μετά την υπογραφή της Συμφωνίας οι Κροατο-βόσνιοι και οι Μουσουλμάνοι πήραν το 51% της συνολικής επικράτειας και οι Σέρβοι το 49%. Αξιοσημείωτο σημείο αποτελεί το γεγονός ότι τα συμβαλλόμενα μέρη υπέγραψαν ότι θα μπουν σε διαιτησία²⁸ σχετικά με το Brcko το οποίο αποτελούσε μία περιοχή υπό αμφισβήτηση σχετικά με το που ανήκει. Εως και σήμερα η εν λόγω περιοχή έχει ένα καθεστώς ανεξαρτησίας καθώς λειτουργεί αυτόνομα.

Η συμφωνία του Ντέιτον όμως δεν είχε μόνο προβλέψεις για εδαφικές διεκδικήσεις και ζητήματα ειρήνης. Οι εν λόγω συμφωνίες ήταν ένα πλαίσιο συνολικής διακυβέρνησης και πορείας της Β/Ε από τον πόλεμο και ύστερα. Ουσιαστικά αποτελεί το Σύνταγμα του κράτους και οριοθετεί όλα εκείνα τα μέσα τα οποία καθιστούν δυνατή την διοίκηση. Άλλες προβλέψεις αφορούσαν την προσφυγική κρίση που δημιουργήθηκε κατά την διάρκεια των εχθροπραξιών καθώς επίσης και την παραβίαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η συμφωνία του Ντέιτον αποτέλεσε μία ιδιαίτερη κίνηση ώστε να δώσει μορφή σε ένα μοντέλο διακυβέρνησης το οποίο δεν έχει ξαναγίνει. Ο κατακερματισμός της κοινωνίας αλλά και οι έντονες μνήμες του πολέμου δεν επέτρεπαν στην Διεθνή Κοινότητα να “γυρίσει την πλάτη” σε αυτό το κράτος.

²⁷ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα , Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης* Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.109

²⁸ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995, Annex 2 Article I The Parties agree to binding arbitration of the disputed portion of the Inter-Entity Boundary Line in the Brcko area indicated on the map attached at the Appendix

A.2. Το νέο καθεστώς διοίκησης μετά τις Συμφωνίες του Ντέιτον

Η υπογραφή της Συμφωνίας του Ντέιτον και η παράλληλη λήξη των εχθροπραξιών βρήκε την Βοσνία σε κατάσταση πλήρους διάλυσης. Το Κράτος αποτελούσε έναν αμάλγαμα εθνικοτήτων που μάλιστα ο βαθμός συσπείρωσής τους ήταν ιδιαίτερα έντονος την προπολεμική περίοδο. Μετά τον πόλεμο και την υπογραφή των Συμφωνιών Ειρήνης του Ντέιτον η κατάσταση αυτή άλλαξε. Πλέον οι εθνικές ομάδες διαχωρίστηκαν στις περιοχές από όπου ήταν η καταγωγή τους, συνθήκη η οποία έδειξε ότι η ανομοιογένεια του πληθυσμού λειτούργησε ως διασπαστικό-αποσταθεροποιητικό στοιχείο για την πορεία του κράτους και αυτό ήταν απότοκο των πολέμων. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία για τον πόλεμο, πάνω από 1.2εκ. Βόσνιοι κατέφυγαν στα γειτονικά κράτη ως πρόσφυγες και 1.1εκ μετακινήθηκαν εντός Βοσνίας²⁹. Μετά τον πόλεμο σε καμία από τις περιοχές όπου ήταν υπό κροατική, σερβική η Μουσουλμανική κατοχή δεν μπορούσε να σχηματιστεί πλειοψηφία από άλλες εθνικές ομάδες. Σε ελάχιστες περιπτώσεις, όπως σε αυτήν της περιοχής Drvar και Bosnako Grahovo³⁰ που ήταν υπό Κροατικό έλεγχο, παρατηρήθηκε η πλειοψηφική μερίδα να είναι Σέρβοι οι οποίοι είχαν επιστρέψει από όντας πρόσφυγες κατά την διάρκεια του πολέμου. Επιπροσθέτως το τέλος του πολέμου βρήκε την Βοσνία ιδιαίτερα “λαβωμένη” από οικονομικής απόψεως. Ενδεικτικά παρά την διεθνή οικονομική βοήθεια το 2002 το ΑΕΠ της Βοσνίας ήταν το μισό από την προπολεμική εποχή. Η ανεργία ήταν σε υψηλότατα επίπεδα και η έλλειψη ξένων επενδύσεων δημιουργούσε ακόμα μεγαλύτερο δημοσιονομικό ζήτημα στο κράτος. Ενδεικτικά αξίζει να αναφερθεί ότι το ποσοστό της ανεργίας είχε ανέλθει στο 16% και σύμφωνα με άλλες πηγές άγγιζε μέχρι και το 30%. Ο μέσος μισθός ήταν σε χαμηλά επίπεδα.³¹ Τα ζητήματα όμως που έπρεπε να επιλυθούν δεν ήταν μόνο οικονομικά. Ο εθνικισμός ήταν σε αρκετά μεγάλα επίπεδα γεγονός που μπορούσε ανά πάσα στιγμή να οδηγήσει σε ξεσηκωμό και βιαιότητες. Έτσι η Διεθνής Κοινότητα καθίσταται αναγκαίο να αναδομήσει της κυβερνητικές δομές με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προσοχή ώστε να μην ξεπεραστούν οι γραμμές της σταθερότητας και της ειρήνης και ασφάλειας.

²⁹ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ.29

³⁰ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ.30

³¹ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ.37-38

A.2.1. Οι Κυβερνητικές δομές και ο καθορισμός της διοικήσεως της Βοσνίας-Ερζεγοβίνη

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι Συμφωνίες Ειρήνης του Ντέιτον αποτελούσαν ένα συνολικό “πακέτο” που αφορούσε την Βοσνία και δεν απλώς μια Συνθήκη ειρήνης μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Περιείχε ένα σύνολο διατάξεων που αφορούσε την αναδιοργάνωση του κράτους σε επίπεδο οργάνωσης διοίκησης. Οι εν λόγω συμφωνίες αποτέλεσαν μία την απαρχή της λειτουργίας του κράτους. Η προσπάθεια όμως αυτή δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί εάν δεν υπήρχε η συνδρομή της Διεθνούς Κοινότητας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονισθεί σε αυτό το σημείο, ότι για την διατήρηση της ειρήνης και της αρμονικής λειτουργίας σε εσωτερικό επίπεδο η διεθνής στρατιωτική παρουσία διαδραμάτισε μείζονα ρόλο. Παρόλα αυτά το Σύνταγμα και η κυβερνητική κατάσταση περιέχονται στην Συμφωνία Ειρήνης του Ντέιτον. Το Σύνταγμα του κράτους περιέχεται στο παράρτημα 4³² της Συμφωνίας. Άρα με λίγα λόγια, η ύπαρξη και η λειτουργία του κράτους από το 1995 έως και τις μέρες ορίζεται και βασίζεται στις παραπάνω συμφωνίες.

Στην Γενεύη το 1995 κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών και έπειτα από έντονη διεθνή πίεση συμφωνήθηκαν τρεις βασικοί πυλώνες με βάση τους οποίους θα πραγματοποιηθεί η συμφωνία ειρήνης. Πιο συγκεκριμένα, α) θα υπάρχουν δύο οντότητες στην Βοσνία, η Σερβική Δημοκρατία και η Κροατο-βοσνιακή Ομοσπονδία η οποία θα χωρίζονταν από την διαχωριστική γραμμή IEBL³³ (βλ. χάρτη) όπως προκύπτει από το Παράρτημα 2 της Συμφωνίας³⁴, β) Ο διαχωρισμός των δύο οντοτήτων θα γίνει με βάση το 51%-49% και γ) Τα διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα της Βοσνίας θα παραμείνουν ως έχουν.³⁵ Τα παραπάνω

³² **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995, Annex 4

³³ IEBL: Inter Entity Boundary Line Είναι η διαχωριστική γραμμή κατά την οποία χωρίζονταν οι δύο οντότητες

³⁴ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995, Annex 2 Article I, Article I: Inter-Entity Boundary Line The boundary between the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republika Srpska (the "Inter-Entity Boundary Line") shall be as delineated on the map at the Appendix.

³⁵ **Roberto Belloni**, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007

στοιχεία οδήγησαν εν τέλει σε σύγκλιση των μερών και την τελική διαπραγμάτευση για την συμφωνία ειρήνης.

Παρά την επίλυση των ζητημάτων ειρήνης και σταθερότητας υπήρχαν σειρά ζητημάτων λειτουργίας του πολιτεύματος και την πολιτικής γενικότερα. Ο εκδημοκρατισμός και η πορεία προς ένα πολιτικό σύστημα το οποίο θα λειτουργούσε ήταν πλέον ένας πραγματικός στόχος αλλά με πολλές δυσκολίες.

Η Ομοσπονδία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης είναι χωρισμένη μετά την συμφωνία της Ουάσιγκτον σε καντόνια³⁶. Ο διαχωρισμός αυτό έγινε με βάση τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά. Τα

³⁶ Washington Agreement, March 1994 Article I Paragr.2-3, Based on the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Bosnia and Herzegovina, the peoples and citizens of Bosnia and Herzegovina, determined to ensure full-national equality, democratic relations, and the highest standards of human rights and freedoms, hereby create a Federation. Bosniacs and Croats, as constituent peoples (along with others) and citizens of the Republic of Bosnia and Herzegovina, in the exercise of their sovereign rights, transform the internal structure of the territories with a majority of Bosniac and Croat population in the Republic of Bosnia and Herzegovina into a Federation, which is composed of federal units with equal rights and responsibilities.

καντόνια που προέκυψαν ήταν 10³⁷. Η διοικητική μορφή ήταν βασισμένη στην ισότητα των δύο εθνικών ομάδων. Η κεντρική διακυβέρνηση αποτελείται από δύο εκπροσώπους έναν Κροατοβόσνιο και έναν Βόσνιο οι οποίοι θα εκλέγονται κάθε 4 έτη και θα εναλλάσσονται κάθε ένα χρόνο. Ο Πρόεδρος θα είναι και ο αρχηγός του κράτους³⁸. Η κυβέρνηση σύμφωνα με την παράγραφο 2 της Συμφωνίας της Ουάσιγκτον, ορίζεται από τον Πρόεδρο σε συμφωνία με τον αντιπρόεδρο και εκλέγεται από την Βουλή των Αντιπροσώπων. Αυτή αποτελείται από υπουργούς και τον Πρωθυπουργό καθώς επίσης και τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης. Στις Υπουργικές θέσεις δεν μπορεί να είναι λιγότεροι από το 1/3 Κροάτες. Η Βουλή των Αντιπροσώπων εκλέγεται με δημοκρατικές διαδικασίες απευθείας από τον λαό της Ομοσπονδίας.

Στο επίπεδο των καντονιών η Συμφωνία της Ουάσιγκτον έδωσε μια νέα μορφή ώστε να επιλυθούν τα ζητήματα σχετικά με την ισότητα και την σταθερότητα. Ειδικότερα, το κάθε καντόνι έχει την δικιά του διοίκηση η οποία λογοδοτεί στην κεντρική κυβέρνηση. Τα καντόνια αποτελούνται από Δήμους. Το κάθε καντόνι εντός της Ομοσπονδίας έχει την δικιά του κυβέρνηση με τον Πρόεδρο και την δικιά του κυβέρνηση η οποία προτείνεται από τον Πρόεδρο και μετά γίνεται αποδεκτό από το νομοθετικό σώμα του εκάστοτε καντονιού. Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει εδώ το στοιχείο της ισότητας του πληθυσμού, καθώς τα καντόνια όπως αναφέρθηκε και παραπάνω αποτελούνται από ομοιογενή πληθυσμό. Επιπροσθέτως το κάθε καντόνι έχει και το δικό του νομοθετικό σώμα καθώς επίσης και δικαστικό σύστημα³⁹. Σε

³⁷ 10 καντόνια: UNa-Sana, Tuzla, Zenica-Doboj, Bosnian Podrinje, Sarajevo (Βοσνιακός πληθυσμός), Posavina, Western Herzegovina and West-Bosnia Canton (κροατικός πληθυσμός), Central Bosnia and Herzegovina-Neretva (ο πληθυσμός σε αυτά τα καντόνια είναι ανάμεικτος και δεν υπάρχει κάποια εθνική ομάδα που να υπερτερεί σημαντικά)

³⁸ Washington Agreement, March 1994 **I. Central Government** A. Executive Authority 1. The President and Vice-President: α) The Legislature shall elect one Bosniac and one Croat, who shall serve alternate one-year terms as President and Vice President during a four-year period. B) The President shall be the head of state

³⁹ ³⁹ Washington Agreement, March 1994 II. "The Cantonal Governments Each canton shall have courts, which shall be competent to hear appeals from the courts of the municipalities, and have original jurisdiction over cases not within the competence of those courts. The judges shall be nominated by the Cantonal President and elected by the Cantonal Legislature, in such a way that the composition of the judiciary as a whole shall reflect that of the population of the canton".

επίπεδο Δήμων, παρατηρείται μια πιο απλή διοικητική μορφή. Υπάρχει το Δημοτικό συμβούλιο του εκάστοτε Δήμου το οποίο εκλέγεται απευθείας από τον λαό. Το Δημοτικό συμβούλιο εκλέγει το Εκτελεστικό όργανο. Η υποχρέωση των δήμων είναι να ιδρύσουν δικαστήρια τα οποία θα λειτουργούν με βάση την νομοθεσία του κάθε καντονιού⁴⁰.

Σε επίπεδο κεντρικής διακυβέρνησης ο βαθμός περιπλοκότητας αυξάνεται καθώς ο διεθνής παράγοντας αποκτά μεγαλύτερο και ενεργότερο ρόλο. Επιπροσθέτως ο παράγοντας που αλλάζει την κατάσταση είναι και η Σερβική Δημοκρατία η οποία έχει και αυτή ρόλο στην διοίκηση. Ειδικότερα, για την κεντρική διακυβέρνηση των δύο οντοτήτων έχουν συνταχθεί δύο Βουλές. Η Βουλή του λαού και η Βουλή των Αντιπροσώπων⁴¹. Όσον αφορά την πρώτη, αποτελείται από 15 αντιπροσώπους οι οποίοι προέρχονται από τις δύο διαφορετικές οντότητες. Ο αριθμός είναι ίσος καθώς αποτελείται από 5 Κροατο-βόσνιους, 5 Βόσνιους Μουσουλμάνους και 5 Σερβο-βόσνιους. Οι οποίοι επιλέγονται από τα αντίστοιχα κοινοβούλια της κάθε οντότητας. Όσον αφορά την Βουλή των Αντιπροσώπων αυτή αποτελείται από 42 άτομα και πάλι το 1/3 προέρχεται από τις διαφορετικές εθνικές ομάδες.

Η βουλευτές αυτοί εκλέγονται απευθείας από την οντότητα του. Σχετικά με τον Πρόεδρο εκεί η κατάσταση δεν διαφέρει ιδιαίτερα από το γενικότερο πλαίσιο της ισότητας των οντοτήτων. Εκλέγονται 3 Πρόεδροι ο καθένας από την δικιά του Οντότητα. Αυτοί οι τρεις Πρόεδροι εκλέγονται για 4 χρόνια και εναλλάσσονται κάθε χρόνο⁴². Σε γενικές γραμμές ο Πρόεδρος και η κυβέρνηση αποτελούν εκτελεστικά όργανα του κράτους. Σε κάθε περίπτωση αυτό γίνεται σε συνεννόηση με τους Διεθνείς Θεσμούς η οποίοι βρίσκονται στην Βοσνία. Παρόλα αυτά ο Πρόεδρος έχει το δικαίωμα της Ασκήσεως της εξωτερικής πολιτικής της χώρας καθώς επίσης και της οικονομικής πολιτικής του κράτους. Η Διεθνής Κοινότητα όμως ουσιαστικά ‘‘ελέγχει την διοίκηση του κράτους και την εύρυθμη λειτουργία του. Αυτό γίνεται πράξη δια μέσω των Συμβουλίου Εφαρμογής Ειρήνης (PIC), μαζί με το Γραφείο του Ύπατου Αντοπροσώπου (OHR) και την Ύπατη Αρμοστεία για την Βοσνία Ερζεγοβίνη. Αυτοί οι τρεις οργανισμοί ουσιαστικά ελέγχουν την διοίκηση του κράτους και την εφαρμογή των Συμφωνιών Ειρήνης του Ντέιτον. Το πλαίσιο πάνω στο οποίο λειτουργούν οι εν λόγω οργανισμοί αποδεικνύουν την ανάγκη που υπάρχει

⁴⁰ Washington Agreement, March 1994 III. The Municipality Governments: 4

⁴¹ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 ” Annex 4 Article IV.

⁴² **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 ” Annex 4 Article V b. The term of the Members of the Presidency elected in the first election shall be two years; the term of Members subsequently elected shall be four years. Members shall be eligible to succeed themselves once and shall thereafter be ineligible for four years.

για Διεθνή παρέμβαση στο κράτος. Οι ισορροπίες είναι ρευστές και το έργο των Διεθνών Οργανισμών μεγάλο. Σε αρκετές περιπτώσεις πάντως η λειτουργία των παραπάνω Διεθνών Οργανισμών ως προς την επίλυση ζητημάτων έχει λειτουργήσει κάπως αυταρχικά γεγονός που φαίνεται και από την δικαιοδοσία που έχουν τα όργανα αυτά.

A.2.1.1. Η μετά-Ντέιτον εποχή και οι εξελίξεις σε κρατικό επίπεδο

Η περίοδος μετά το πέρας του πολέμου και τις Συμφωνίες του Ντέιτον αποτελεί την αρχή της διαδικασίας του state-building. Αφού η ο στόχος της επιβολής της ειρήνης έχει επιτευχθεί με το έναν ή τον άλλον τρόπο, πλέον το κράτος εισέρχεται στην διαδικασία ανοικοδόμησης και δημοκρατικής λειτουργίας. Για τον παραπάνω σκοπό η εκκίνησε η διαδικασία για να πραγματοποιηθούν εκλογές στην μεταπολεμική Βοσνία. Όπως προαναφέρθηκε οι τρεις οντότητες έχουν πλέον αντιπρόσωπους ειδικότερα και μετά τις Συνταγματικές τροπολογίες που πραγματοποιήθηκαν από τον Ύπατο Αντιπρόσωπο τον Απρίλιο του 2002⁴³ ώστε να εξαλειφθούν οι διακρίσεις μεταξύ των εθνικών πληθυσμών εντός των θεσμών διοικήσεως του κράτους. Παρά τα παραπάνω η διαδικασία για τον εκδημοκρατισμό προχώρησε με γοργούς ρυθμούς. Το 1996 αμέσως μετά το τέλος του πολέμου είχαμε τις πρώτες δημοκρατικές εκλογές. Τα ζητήματα όμως που προέκυψαν ήταν αρκετά και η επίλυση τους αποτελούσε επιτακτική ανάγκη. Ειδικότερα το διάστημα μεταξύ της πολεμικής περιόδου με την εκλογική περίοδο δεν απείχαν ιδιαίτερα, συνθήκη η οποία συνέβαλε στην έξαρση του εθνικισμού και στην νίκη των εθνικιστικών κομμάτων⁴⁴.

Ένα άλλο ζητούμενο της μετά-Ντέιτον εποχής ήταν η επιστροφή των προσφύγων και ο γενικότερος σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο στόχος της Διεθνούς Κοινότητας ήταν

⁴³ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ.44

⁴⁴ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ.91

να επιλύσει το ζήτημα αυτό καθώς αποτελούσε μεγάλη πληγή για την περιοχή. Ειδικότερα, στις συμφωνίες του Ντέιτον υπήρχε το Παράρτημα 7 το οποίο αναφέρεται στα δικαιώματα των προσφύγων αλλά και στις υποχρεώσεις που έχουν οι οντότητες απέναντί τους. Οι πρόσφυγες οι οποίοι θα επέστρεφαν σύμφωνα με τις Συμφωνίες του Ντέιτον είχαν το δικαίωμα να επιστρέψουν στις περιουσίες τους⁴⁵. Το πρόβλημα όμως στην εν λόγω περίπτωση ήταν κατά πόσο οι περιοχές στις οποίες επέστρεφαν οι πρόσφυγες, αποτελούσαν περιοχές οι οποίες βρίσκονταν υπό την διοικητική ευθύνη της ίδιας εθνικής ομάδας με αυτούς. Σε περιπτώσεις όπου αποτελούσαν μειονότητα, τότε παρατηρήθηκαν ιδιαίτερες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνθήκη η οποία δεν επέτρεπε την ομαλή λειτουργία της συμφωνίας. Ένα άλλο σοβαρό ζήτημα ήταν κατά πόσο οι περιουσίες των προσφύγων πλέον είχαν άλλο ιδιοκτησιακό καθεστώς. Σε αυτή την περίπτωση η συμφωνία προέβλεπε την επαναφορά του περιουσιακού καθεστώτος στα προπολεμικά επίπεδα⁴⁶. Κρίσιμη αρωγή σε αυτήν την διαδικασία διαδραμάτισε η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες καθώς επίσης και ο Ερυθρός Σταυρός.

Το έργο της Διεθνούς Κοινότητας στην Βοσνία είχε μια πολυδιάστατη πτυχή. Οι δαπάνες για την ανοικοδόμηση του κράτους ήταν ιδιαίτερα μεγάλες και <<η διεθνής κοινότητα δαπάνησε 1200 δολάριο ανά κάτοικο>>⁴⁷. Η γενικότερη προσπάθεια όμως για την εν λόγω εξέλιξη δεν αναλώθηκε μόνο σε οικονομικά μέσα. Η διεθνής στρατιωτική παρουσία, έμελε να παίζει σημαντικό ρόλο στην μετέπειτα πορεία. Μπορεί ο εκδημοκρατισμός ως μέσω ειρηνικής συνύπαρξης να μην είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς παρόλα αυτά επετεύχθη ένα σχετικά λειτουργικό σύστημα. Η μετάβαση από τον πόλεμο στην δημοκρατία δεν είναι απλό βήμα. Ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της Βοσνίας καθώς επίσης και το σύστημα της

⁴⁵ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 '' Annex 7 Article I: "Rights of Refugees and Displaced Persons 28. All refugees and displaced persons have the right freely to return to their homes of origin. They shall have the right to have restored to them property of which they were deprived in the course of hostilities since 1991 and to be compensated for any property that cannot be restored to them. The early return of refugees and displaced persons is an important objective of the settlement of the conflict in Bosnia and Herzegovina. The Parties confirm that they will accept the return of such persons who have left their territory, including those who have been accorded temporary protection by third countries".

⁴⁶ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 '' Annex 7

⁴⁷ **Roberto Belloni**, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007 σελ.170

συναινετικής δημοκρατίας⁴⁸ μεταξύ των διαιρεμένων οντοτήτων δεν μπόρεσε εν τέλει να τεθεί υπό λειτουργία σύμφωνα με την προοπτική και τους στόχους της Διεθνούς Κοινότητας.

Η επιχείρηση ανοικοδομήσεως και εκδημοκρατισμού της Βοσνίας βασίστηκε σε τρεις βασικούς πυλώνες κατά τους οποίους έδρασε η Διεθνής Κοινότητα. Αρχικά, το Συμβούλιο Εφαρμογής της Ειρήνης, τον Ο.Η.Ε. και τις Μη κυβερνητικές οργανώσεις⁴⁹. Η λειτουργία των παραπάνω θεσμών έγινε υπό την αιγίδα του Ύπατου Αντιπροσώπου. Η κρισιμότητα της καταστάσεως σε συνδυασμό με την διαίρεση της κοινωνίας αποτέλεσαν τους δύο βασικούς λόγους κατά τους οποίους τα αποτελέσματα δεν ήταν τα επιθυμητά. Η πολιτική κατάσταση στην Βοσνία ήταν ρευστή και η διαίρεση δεν επέτρεπε την αύξηση του βαθμού σύγκλισης των οντοτήτων. Η Διεθνής Κοινότητα δρα ως στόχο την επιβολή της Δημοκρατίας και της ειρήνης με όποιο κόστος, μην επιτρέποντας την αυτόβουλη μεταστροφή των πολιτών σε ένα πλαίσιο εκδημοκρατισμού. Ο φόβος για ενδεχόμενο ξέσπασμα νέων συρράξεων εάν αποχωρίσουν τα στρατεύματα του ΝΑΤΟ είναι πέραν για πέρα πραγματικός. Η πολιτική σε εσωτερικό επίπεδο εξαντλείται σε μικροπολιτική εξυπηρέτησης πελατειακών σχέσεων και διχαστικής ρητορικής. Οι ενέργειες Συνταγματικού χαρακτήρα (τροπολογίες κτλ) που ως στόχο είχαν την τόνωση του πολυεθνικού χαρακτήρα και την επικράτηση της ισότητας, δημιούργησε εκ νέου τριγμούς στην πολυτάραχη Βοσνία. Ένα επιπλέον ζήτημα το οποίο αναφέρουν πολλοί αναλυτές πότε η Βοσνία θα μπορέσει να αποτελέσει μέλος των Διεθνών Δυτικών Συμμαχιών (βλ.ΝΑΤΟ) και κατά πόσο αυτό θα συνεισφέρει στην ομοιογένεια και την συνεργασία των διαφορετικών εθνικών ομάδων. Η γενικότερη εκτίμηση πάντως είναι ότι για να μπορέσει να γίνει μέλος των εν λόγω θεσμών, καθίσταται απαραίτητη η επίλυση των δομικών ζητημάτων τα οποία την “ταλανίζουν”. Άρα υπό αυτό το πρίσμα, μια ενδεχόμενη διαδικασία ένταξης ίσως και να βοηθούσε το κράτος αυτό να ορθοποδήσει και λειτουργήσει ανεξάρτητα και αυτόνομα. Σε κάθε περίπτωση πάντως μετά την λήξη των εχθροπραξιών ήταν απόλυτη ανάγκη να υπάρξει ένα πλαίσιο πάνω στο οποίο θα πραγματοποιηθεί η ανοικοδόμηση του κράτους καθώς κατά μόνας οι πολίτες δεν θα είχαν την δυνατότητα δημιουργίας σχέσεων και συνεργασίας ώστε να συμβάλλουν στην δημιουργία μίας πολυπολιτισμικής οντότητας ανεξάρτητης.

⁴⁸ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα*, Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.124-125

⁴⁹ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα*, Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ. 125

A.2.12. Τα προβλήματα της νέας μορφής διοικήσεως

Το νέο καθεστώς που προέκυψε μετά την ειρήνη έμελε να δημιουργήσει τριγμούς στην Βοσνιακή κοινωνία. Οι ‘‘πληγές’’ του πολέμου και η γενικότερη αστάθεια που επικρατούσε στην περιοχή δεν βοηθούσε στην υλοποίηση των στόχων της Διεθνούς Κοινότητας. Η νέα μορφή διοίκησης η αλλιώς η υποβοηθούμενη διακυβέρνηση του κράτους από τους Διεθνείς Θεσμούς συνάντησε αρκετά εμπόδια και δυσκολίες. Μέχρι και σήμερα, το κλίμα δεν είναι ξεκάθαρο σχετικά με συνεργασία μεταξύ των εθνικών ομάδων και των δύο οντοτήτων αλλά και την ‘‘εύθραυστη’’ ειρήνη που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους εάν η διεθνής παρουσία αποχωρήσει. Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με το πολύπλοκο διοικητικό σύστημα της Ομοσπονδίας αλλά και της Σερβικής Δημοκρατίας συντελούν ώστε το μέλλον να είναι αβέβαιο για την χώρα.

Αρχικά το μεγαλύτερο ζήτημα σε κοινωνικό- πολιτικό επίπεδο είναι η εσωστρέφεια των εθνικών ομάδων. Η κάθε ομάδα έχει την δικιά της περιοχή τους δικούς της εκπροσώπους σε πολιτικό επίπεδο, την δικιά της γλώσσα, την δικιά της κουλτούρα και την δικιά της θρησκεία. Το πολυπολιτισμικό σύστημα της Βοσνίας που επικρατούσε επί Τίτο δεν υπάρχει πλέον. Το κάθε καντόνι ανάλογα με την εθνική του βάση επηρεάζεται άμεσα από το κράτος το οποίο προέρχεται. Τα πρώτα χρόνια μετά το πέρας του πολέμου δεν υπήρχε ιδιαίτερη επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της περιοχής ήταν <<εξαιρετικά διαχωρισμένα μεταξύ των τριών ομάδων>>⁵⁰ συνθήκη η οποία εκ των πραγμάτων απαγόρευε την οποιαδήποτε μορφή έστω και χαλαρής ομοιογενοποίησης του πληθυσμού. Σε κάθε περίπτωση αυτό σταδιακά έθρεψε την –ήδη αυξημένη- εθνικιστική ρητορική και τόνωσε τα μορφώματα τα οποία την εξέφραζαν.

Ιδιαίτερη αναφορά τόσο στις συμφωνίες του Ντέιτον όσο και η επιτακτική στόχευση της Διεθνούς Κοινότητας αφορούσε το προσφυγικό ζήτημα. Οι πληγέντες ήταν αρκετοί και αυτό

⁵⁰ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ31

δεν επέτρεπε την ομαλή λειτουργία του κράτους. Οι επιστροφές γινόντουσαν τμηματικά και μετά το τέλος του πολέμου όταν πια ο φόβος για το ξέσπασμα νέων εχθροπραξιών είχε περάσει. Η συμφωνία του Ντέιτον στο παράρτημα 7 αναφέρεται ρητά σε επιστροφή των εκτοπισμένων στις περιουσίες τους. Παρά ταύτα με την συνδρομή των Μη κυβερνητικών Οργανισμών στην περιοχή αυτό μπόρεσε να γίνει πράξη. Το ζήτημα της χρήσης βίας η οποία από τοπικές αρχές υποκινούμενες από πολιτικά πρόσωπα⁵¹ μπορεί να μην υπήρχαν, αλλά ο κίνδυνος ελλόχευε συνεχώς. Σε γενικές γραμμές η υπήρξε μία αδυναμία γενικότερη της εφαρμογής των Συμφωνιών του Ντέιτον σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα, καθώς οι τοπικές αρχές δυσχέραιναν αυτό το έργο και προκαλούσαν σοβαρά προβλήματα λειτουργίας των ειρηνευτικών δυνάμεων.

Στο επίπεδο της Διεθνούς παρουσίας στο κράτος τα ζητήματα είναι πιο άπλα. Οι συμφωνίες του Ντέιτον έχουν τεθεί σε ισχύ και οι θεματοφύλακές της είναι η Διεθνής Κοινότητα δια μέσου της παρουσίας εκεί. Οι προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας είναι να επιτύχουν μία αποκέντρωση και να ενισχύσουν την ενοποίηση των πολυεθνικών Βοσνιακών θεσμών⁵². Η παραπάνω διαδικασία αποτελεί τον βασικό πυλώνα άσκησης πολιτικής του διεθνούς παράγοντα γενικότερα και ειδικότερα των Η.Π.Α. Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, οι εθνικές ομάδες δεν δείχνουν σημάδια σύγκλισης καθώς ο περιορισμός της κάθε ομάδας στο “κοινό” της δεν επιτρέπει την δημιουργία ενοποιητικών δραστηριοτήτων.

Ένα ζήτημα το οποίο προέκυψε κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων αλλά και μετά ήταν η περιοχή το Brcko στο βόρειο τμήμα του κράτους. Η εν λόγω περιοχή αποτελούσε “μήλον της έριδος” μεταξύ των τριών εθνικών ομάδων καθώς κατείχε ένα αξιοσημείωτο γεωστρατηγικό σημείο. Το διαιτητικό δικαστήριο το οποίο είχε αναλάβει να εκδώσει απόφαση σύμφωνα με τις Συνθήκες του Ντέιτον,⁵³ <<προχώρησε στη δημιουργία μίας αυτόνομης περιοχής η οποία συνιστά ταυτοχρόνως έδαφος και των δύο οντοτήτων (condominium) και κατ’ αυτόν τον τρόπο

⁵¹ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ.31

⁵² **Sumatra Bose**, *Bosnia after Dayton Nationalist Partition and International Intervention*, Hurst & Company, London 2002 σελ.253

⁵³ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 ” Annex 2 Article V: Arbitration for the Brcko Area 1. The Parties agree to binding arbitration of the disputed portion of the Inter-Entity Boundary Line in the Brcko area indicated on the map attached at the Appendix.

θεωρήθηκε ότι καμία από τις δύο οντότητες δεν έχασε έδαφος από τη διαιτητική απόφαση>>⁵⁴. Το Brcko αποτελεί αυτόνομη και ανεξάρτητη περιοχή η οποία έχει δικιά της κυβέρνηση, όπως άλλωστε και τα καντόνια στην Ομοσπονδία, αλλά ουσιαστικά βρίσκεται εκτός της δικαιοδοσίας του Ύπατου Αντιπροσώπου. Την ευθύνη για την δημοκρατική και εύρυθμη λειτουργία του Brcko την έχει το γραφείο του βοηθού Υπάτου Αντιπροσώπου ή Επιβλέπωντος, , που είχε ιδρυθεί στην περιοχή με απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου.⁵⁵ Η εν λόγω περιοχή έγιναν προσπάθειες ώστε να αποτελέσει την μικρογραφία της ανάπτυξης σε ολόκληρο το κράτος κάτι το οποίο δεν συνέβη όπως αρχικά είχαν στοχεύσει οι θεσμοί.

Ένα όμως εκ των μεγαλύτερων ζητημάτων που προέκυψαν ήταν ο θεσμός του Ύπατου Αντιπροσώπου. Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του θα αναλυθούν εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο, παρόλα αυτά έχει σημασία να αναδειχτεί ο προβληματισμός γύρω από τον ρόλο του και τις δράσεις του καθώς επίσης και τις αυξημένες αρμοδιότητές του. Η λειτουργία του θεσμού αυτού προέκυψε από το Παράρτημα 10 της συμφωνίας του Ντέιτον⁵⁶. Αυτός εκπροσωπεί το PIC και τα κράτη που το απαρτίζουν καθώς επίσης ο ρόλος του είναι να ελέγχει την εφαρμογή των Συμφωνιών Ειρήνης. Ο προβληματισμός γύρω από αυτόν τον θεσμό αφορά τις αρμοδιότητες και –αρκετές περιπτώσεις- τις δικτατορικές και ηγεμονικές ‘‘δυνάμεις’’ που διαθέτει.

⁵⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Ηρόδοτος, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Π. Σιούσουρας, 2007, σελ. 22*

⁵⁵ Arbitration for the Brcko Area, (Rep. Srpska v. Fed. Bosn & Herz.), Award, *International Legal Materials*, Vol. 36, 1997, σελ. 396, παρ. 104.

⁵⁶ **Dayton Agreement**, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT, United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995 ’’ Annex 10 Article I: 37 In view of the complexities facing them, the Parties request the designation of a High Representative, to be appointed consistent with relevant United Nations Security Council resolutions, to facilitate the Parties' own efforts and to mobilize and, as appropriate, coordinate the activities of the organizations and agencies involved in the civilian aspects of the peace settlement by carrying out, as entrusted by a U.N. Security Council resolution, the tasks set out below

ΜΕΡΟΣ Β. Η κρίση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης σε σχέση με τις ενέργειες της Διεθνούς Κοινωνίας

Β.1. Η Βοσνιακή κρίση υπό το πρίσμα των διεθνών διαδικασιών

Το εγχείρημα στην Βοσνία είχε ιδιαίτερο βαθμό δυσκολίας και αποτελούσε ένα ρηξικέλευθο μοντέλο πολιτικής και Διεθνούς Ασφάλειας. << Σε περιοχές όπως τα Βαλκάνια, όπου η εθνική ταυτότητα είναι βαθιά ριζωμένη και είναι ευκολότερο να δημιουργήσεις μια αυτοσυντηρούμενη δημοκρατία σε κράτη με ομοιογένεια στον πληθυσμό παρά σε ένα κράτος με διαφορετικό πληθυσμό>>.⁵⁷ Ο λόγος του αρθρογράφου αναδείκνυε την γενικότερη στάση της περιόδου εκείνης για την Βοσνία. Ήταν ξεκάθαρο ότι η υπήρχε έντονος προβληματισμός για κατά πόσο το νέο αυτό πολιτικό σύστημα που προέκυψε θα είχε τα ανάλογα αποτελέσματα. Από το 2000 και έπειτα όπου είχαν περάσει μερικά χρόνια από τον πόλεμο, επικρατούσε στην Βοσνία μια κατάσταση εύθραυστης ομαλότητας⁵⁸ η οποία δεν επέτρεπε στον απόλυτο βαθμό να επετεύχθη ο εκδημοκρατισμός και η ασφάλεια. Σε κάθε περίπτωση όμως η λειτουργία της Βοσνίας σαν μία ενότητα, είχε πραγματοποιηθεί. Η αλλοτρίωση και διαφοροποίηση των εθνικών ομάδων ήταν απότοκο του πολέμου. Σε γεωγραφικό-οικονομικό επίπεδο, οι περιοχές της Βοσνίας είναι αλληλένδετες και έχουν ανάγκη η μία την άλλη⁵⁹. Είναι επόμενο μετά τις εχθροπραξίες να έχει χαθεί αυτό το αίσθημα του ενός πολυεθνικού κράτους. Μετά την υπογραφή των Συμφωνιών του Ντέιτον η επιδίωξη των εθνικών ομάδων είναι η αποκόμιση και η εξασφάλιση του status quo τους σε συνδυασμό με την προώθηση των επιδιώξεών τους. Η Διεθνής Κοινότητα λειτουργεί ως θεματοφύλακας της ειρήνης και την δημοκρατίας και με τις πολιτικές του στοχεύει στην επίτευξη μια συναινετικής δημοκρατίας⁶⁰, ασφαλούς για τους πολίτες χωρίς να υπάρχει το ενδεχόμενο επιστροφής στον πόλεμο και τις εχθροπραξίες.

⁵⁷ Thomas Friedman, 'Democracy Isn't Happening in Bosnia', *New York Times*, January 24, 2001
<https://www.nytimes.com/2001/01/23/opinion/foreign-affairs-not-happening.html>

⁵⁸ Χελά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα, Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης* Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.124

⁵⁹ Allan Little, On the Bosnian Elections, BBC Radio 4, Today 21 November 2000
http://bosnia.org.uk/news/news_body.cfm?newsid=1459

⁶⁰ **Sumatra Bose**, *Bosnia after Dayton Nationalist Partition and International Intervention*, Hurst & Company, London 2002 σελ.41

B.1.1. Ο Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο ασφαλείας και οι ενέργειες του

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου συμμετείχε στην διακυβέρνηση κρατών τα οποία είχαν ζητήματα στην διοίκηση τους καθώς προέρχονταν από πολέμους. Όπως και σε άλλα κράτη (βλ. Καμπότζη) έτσι και στην Βοσνία τα πράγματα δε ήταν πολύ διαφορετικά. Ο Ο.Η.Ε. συμμετείχε ενεργά στην διοίκηση του κράτους. Παράλληλα λειτουργεί προσπαθώντας να ολοκληρώσει την διαδικασία του peacekeeping μέσω του United Nations Peacekeeping⁶¹ το οποίο αποτελεί το σταθεροποιητικό μηχανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Ο ρόλος της Διεθνούς Κοινότητας συνολικά στην διακυβέρνηση της Βοσνίας αλλά και ο μεγάλος αριθμός διαδικασιών που επικράτησαν στην χώρα, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το εν λόγω κράτος διοικείται άμεσα από του Διεθνής Θεσμούς. Η κεντρική κυβέρνηση διαδραματίζει επικουρικό ρόλο καθώς δεν διαθέτει στοιχειώδεις αρμοδιότητες όπως αυτή της επιβολής φόρων⁶².

Κατά την διάρκεια του πολέμου, ο Ο.Η.Ε είχε ενεργό ρόλο στις διαδικασίες και στην πολεμική εξέλιξη. Η UNROFOR αποτελούσε την στρατιωτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών όπου ενεπλάκη στην πολεμική διαδικασία που λάμβανε χώρα στην Βοσνία το 1992. Η συμμετοχή στον πόλεμο είχε να κάνει με την λήξη των εχθροπραξιών αλλά και την διασφάλιση της ειρηνικής κατάστασης όπου έπρεπε να επικρατήσει στην χώρα. Η UNROFOR έδρασε στην Βοσνία από το 1992-1995. Κατά την περίοδο αυτή συνετέλεσε στην διακοπή των πυρών μεταξύ των αντιμαχόμενων ομάδων καθώς επίσης και στην προστασία κάποιων περιοχών. Σύμφωνα με το Ψήφισμα 758 δημιουργήθηκε ένας διάδρομος ο οποίος θα είχε ως αποτέλεσμα την αποστολή βοήθειας για τους πληγέντες του πολέμου⁶³. Επιπροσθέτως κατά το Ψήφισμα του Σ.Α. κατά το

⁶¹ UN Peacekeeping helps countries navigate the difficult path from conflict to peace. We have unique strengths, including legitimacy, burden sharing, and an ability to deploy troops and police from around the world, integrating them with civilian peacekeepers to address a range of mandates set by the UN Security Council and General Assembly. <https://peacekeeping.un.org/en>

⁶² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Ηρόδοτος, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Π. Σιούσουρας, 2007, σελ.5*

⁶³ UN Security Council Resolution 758, UN Doc S/RES/758 (8 June 1992)

ψήφισμα 819 χαρακτήριζε ως την περιοχή της Σρεμπρένιτσα αλλά και ύστερα της Τούζλα, Γκοράζντε, Ζέπα ως ασφαλείς περιοχές μακριά από εχθροπραξίες⁶⁴. Σε γενικές γραμμές το Σ.Α. αύξησε την δύναμη της UNPROFOR που είχε ήδη εξουσιοδοτηθεί ώστε να παρακολουθεί τις ζώνες αποκλεισμού όπλων κατά την διάρκεια του εμπόργκο, αλλά δεν άλλαξε ουσιαστικά την αρχική εντολή της επιχείρησης⁶⁵ που ήταν η προστασία της ειρήνης και η κατάπαυση του πυρός και η προστασία των λεγόμενων “safe areas” όπως αυτές προέκυψαν από το Ψήφισμα 743 του Σ.Α⁶⁶.

Ο Ο.Η.Ε. δεν μετείχε μόνο με την στρατιωτική συνδρομή στην Βοσνία. Ο ρόλος του είναι πολυσύνθετος και διαθέτει τον πρώτο λόγο στην διοίκηση του κράτους ως συνέχεια της διατήρησης της ειρήνης και της ασφάλειας. Με το πρόσχημα της τήρησης της εφαρμογής των Συμφωνιών Ειρήνης του Ντέιτον και της μη δυνατότητας να γίνει αυτό με την απουσία του, ο Ο.Η.Ε. δια μέσου του Ύπατου Εκπροσώπου και του Συμβουλίου Ειρήνης.

⁶⁴ UN Security Council Resolution 819, UN Doc S/RES/819 (16 April 1993)

⁶⁵ **William J. James and John A. Shear** *Faultlines: UN Operations in the Former Yugoslavia.*: St. Martin's Press. New York 1996

⁶⁶ UN Security Council Resolution 743, UN Doc S/RES/734 (21 February 1992) Par 2. “Decides to establish, under I’ts authority, a United Nations Protection Force in accordance with the above mentioned report and the U.N. peace-keeping plan, and requests the Secretary-General to take the measures necessary to ensure its earliest possible deployment.”

B.1.1.1. Ο Ύπατος Αντιπρόσωπος και οι αρμοδιότητες του

Ο θεσμός με την μεγαλύτερη πολική ισχύ στην μεταπολεμική Βοσνία είναι αυτός του Ύπατου Αντιπροσώπου. Ο εν λόγω θεσμός εκκίνησε την λειτουργία του με την Υπογραφή των Συνθηκών Ειρήνης. Ο μεγάλος αριθμός Διεθνών Οργανισμών στην μεταπολεμική Βοσνία αποτελεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της διοικητικής διαδικασίας του κράτους⁶⁷. Παρόλα τα παραπάνω ο θεσμός αυτός και οι αρμοδιότητες μετεξελίχθηκαν μέσα σε μία διετία από τότε που καθιερώθηκε. Οι λόγοι που αυτό συνέβη, έχουν να κάνουν με την αδυναμία και έλλειψη των εθνικών ομάδων όσον αφορά τον βαθμό σύγκλισης και συνεργασίας.

Αρχικά ο Ύπατος Αντιπρόσωπος είχε κάποιες βασικές αρμοδιότητες, όπως προέκυψε από το Παράρτημα 10 της Συμφωνίας του Ντέιτον. Ειδικότερα, ήταν υπεύθυνος για την διευκόλυνση την συνεργασία και την συγκρότηση αναφοράς⁶⁸ σχετικά με την πρόοδο των διαδικασιών στην Βοσνία. Ο προσδιορισμός αυτός και οι εν λόγω αρμοδιότητες αποτελούσαν μία κίνηση στρατηγικού χαρακτήρα. Ο Υ.Ε. δεν διέθετε λόγο επί των στρατιωτικών ζητημάτων καθώς εκεί βρίσκονταν το ΝΑΤΟ με την στρατιωτική παρουσία αλλά μόνο σε πολιτικά ζητήματα είχε λόγο. Σε δεύτερη φάση η αδυναμία να εφαρμοστεί μια ειρηνική διαδικασία ανάγκασε την Διεθνή Κοινότητα σε αλλαγή του status του Ύπατου Αντιπροσώπου δίδοντας του μεγαλύτερη δύναμη και περισσότερες αρμοδιότητες. Οι λεγόμενες δυνάμεις της Βόννης⁶⁹ αναπροσδιόρισαν τον ρόλο Υ.Ε. και έδωσαν μια σειρά νέων καθηκόντων που σε αρκετές περιπτώσεις “ξεφεύγουν” από το δημοκρατικό πλαίσιο.

Το 1997 έπειτα η κατάσταση σχετικά με τον Υ/Ε και τις αρμοδιότητες του άλλαξε ριζικά. Εκείνη η περίοδος αποτέλεσε το έναυσμα για την αλλαγή των αρμοδιοτήτων του Υ/Ε. Η πολιτική κατάσταση δεν ήταν όπως υπολόγιζε η διεθνής κοινότητα και μάλιστα οι εποχή του διχασμού και της αποσταθεροποίησης επικρατούσε. Ο εθνικισμός ήταν σε ιδιαίτερα υψηλά

⁶⁷ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ 83

⁶⁸ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ 83

⁶⁹ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Ηρόδοτος, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Π. Σιούσουρας, 2007, σελ. 6*

επίπεδα και τα εθνικιστικά κόμματα που ήταν υπέρ του διαχωρισμού της Βοσνίας σε εθνικά κράτη με βάση των πληθυσμό τους επικρατούσαν στην πολιτική σκηνή του κράτους. Σε περιόδους, λοιπόν, όπου η βία και οι εχθροπραξίες ήταν ορατό πλέον να ξανασυμβούν⁷⁰<το PIC χαιρετίζει την πρόθεση του Ύπατου Αντιπροσώπου να χρησιμοποιήσει την τελική του εξουσία στο θέατρο σχετικά με την ερμηνεία της [συμφωνίας του Ντέιτον] προκειμένου να διευκολυνθεί η επίλυση των δυσκολιών με τη λήψη δεσμευτικών αποφάσεων, όπως κρίνει απαραίτητο>>⁷¹. Με τις νέες αυτές συνθήκες ο Υ.Ε. έχει πλέον υπερβολικά μεγάλες δυνάμεις που σχεδόν δικτατορικές. Ειδικότερα, πλέον ο Υ/Ε μπορούσε να επέμβει σε κομβικής σημασίας ζητήματα που αφορούσαν τις πολιτικές συγκυρίες. Σύμφωνα με το Εδάφιο 8 της Βόννης⁷² ο Υ/Α είχε το δικαίωμα να προβεί σε κλείσιμο οποιουδήποτε μέσου μαζικής ενημέρωσης λειτουργούσε εναντίον της επιβολής της ειρηνευτικής διαδικασίας, συνθήκη όπου έγινε πράξη, καθώς έκλεισε το 1997 από τις ειρηνευτικές δυνάμεις, ο τηλεπικοινωνιακός πύργος της Σερβικής Δημοκρατίας και απολύθηκε ολόκληρο το διοικητικό συμβούλιο⁷³.

Επιπροσθέτως με την αλλαγή του καθεστώτος λειτουργίας του εν λόγω θεσμού υπήρξαν και μια σειρά άλλων αλλαγών οι οποίες έπληξαν την δημοκρατική του λειτουργία ελέω εδραίωσης της ειρήνης και εφαρμογής των Συμφωνιών του Ντέιτον. Με λίγα λόγια Υ/Α αποκτούσε το δικαίωμα να επιβάλει την γνώμη του και τις απόψεις για την εφαρμογή των Συμφωνιών μέχρι το Βοσνιακό Κοινοβούλιο να είναι σε θέση να περάσει κάποιον νόμο ώστε που να συνάδει με το Ντέιτον. Επίσης είχε το δικαίωμα να καθαιρέσει δημοκρατικά εκλεγμένους πολίτες, οι οποίοι λειτουργούσαν εναντίον της ειρήνης και σταθερότητας. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι από το 1997 έως το 2004 είχε καθαιρέσει 180 δημόσιους λειτουργούς και είχε περάσει πάνω από 100 νόμους και αποφάσεις⁷⁴. Οι αρμοδιότητες του Υ/Ε πλέον είχαν περάσει σε άλλο επίπεδο. Σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι δεν είχε κανένα πολιτικό κόστος. Επιπροσθέτως η στόχευση

⁷⁰ Bart M.J. Szewczyk, *The EU in Bosnia and Herzegovina: powers, decisions and legitimacy*, European Union Institute for Security Studies, March 2010 σελ.30

⁷¹ Peace Implementation Council Bonn Conclusions, 10 December 1997, available at: <http://www.ohr.int/?p=54133>

⁷² Εδάφιο 8, Political Declaration from Ministerial Meeting of the Steering Board of the Peace Implementation Council, 30 Μαΐου 1997, *Bosnia and Herzegovina essential texts*

⁷³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, εκδόσεις Ηρόδοτος, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Π. Σιούσουρας, 2007, σελ.8

⁷⁴ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ 83

του ήταν καθαρά να υπάρξει ειρήνη. Σε μερικές περιπτώσεις η πολιτική του ήταν ξεκάθαρη και υποστήριζε κάποιον συγκεκριμένο υποψήφιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ξεκάθαρη στήριξη του Υ/Α Καρλ Μπιλντ στην πολιτικό Πλάβσιτς η οποία ήταν ενάντια στο Κάρατζιτς, ο οποίος έπειτα καταδικάστηκε και από το ICTY για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας.

Σε γενικές γραμμές ο ρόλος του Υ/Α ειδικότερα μετά της Βόννη, έδωσε δυνάμεις η οποίες ελέγχουν συνολικά τον κρατικό μηχανισμό σε εκτελεστικό επίπεδο. Η γενικότερη αντιμετώπιση της Βοσνίας από την διεθνή κοινότητα εντείνει την άποψη ότι πρόκειται για ένα προτεκτοράτο⁷⁵ της Διεθνούς Κοινότητας. Οι Αρμοδιότητες του Υ/Α είναι σε μεγάλο βαθμό αυταρχικές και του δίνουν την δυνατότητα να δράσει όπως εκείνος επιθυμεί. Το ζήτημα που προκύπτει όμως είναι, κατά πόσο η εν λόγω λειτουργία συμβάλλει πραγματικά στον εκδημοκρατισμό και την εδραίωση της ειρήνης. Άλλοι υποστηρίζουν πως ο ρόλος του Υ/Α προέκυψε εξαιτίας ορισμένων διεθνών συμφερόντων που διακυβεύονταν⁷⁶. Το 2006 το PIC δρομολόγησε την διαδικασία να καταργηθεί ο ρόλος του Υ/Α αλλά αυτό δεν έγινε πράξη. Οι φωνές οι οποίες μιλούν διχαστικά και δεν ευνοούν τις συνθήκες ωρίμανσης της ειρήνης είναι έντονες. Η ευρωπαϊκή Ένωση παρόλα αυτά, βαδίζει προς αυτήν την κατεύθυνση μειώνοντας την στρατιωτική δύναμη στην περιοχή καθώς επίσης και το μπάτζετ κατά 50%. Είναι φανερό πλέον επιδίωξη της Διεθνούς Κοινότητας ότι γίνεται μια συνολική προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η κρίση με τρόπο ο οποίος θα δημιουργήσει τις συνθήκες για ομαλοποίηση της κατάστασης και σταδιακή αποκόλληση από την διεθνής θεσμούς.

⁷⁵ **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ 85

⁷⁶ Bart M.J. Szewczyk, *The EU in Bosnia and Herzegovina: powers, decisions and legitimacy*, European Union Institute for Security Studies, March 2010 σελ.31

B1.1.2. Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί

Σε ένα πλαίσιο διεθνούς παρέμβασης όπως αυτό που επικρατεί στην Β/Ε θα ήταν απίθανο να μην υπάρχει έντονη δράση των ΜΚΟ. Η πολυπλοκότητα του συστήματος διακυβέρνησης του κράτους σε συνδυασμό με τις αυξημένες ανάγκες που επικρατούσαν την μεταπολεμική περίοδο έως και τις μέρες μας στην Βοσνία, όπως η βαθιά οικονομική κρίση και η έλλειψη ομοιογενοποίησης του πληθυσμού δημιουργώντας ελλείμματα δημοκρατίας, αποτέλεσαν μερικούς από τους βασικούς λόγους όπου παρατηρήθηκε η ανάπτυξη της λειτουργίας των ΜΚΟ⁷⁷. Οι δράσεις πάνω στις οποίες λειτούργησαν οι ΜΚΟ αφορούσαν κυρίως τομείς όπως η εκπαίδευση, η οικονομική ανασυγκρότηση, η επιστροφή των διωγμένων στις πατρογονικές τους εστίες αλλά και αρκετές πρωτοβουλίες για την υγεία⁷⁸ και γενικότερα δράσεις κοινωνικού περιεχομένου. Οι πιο βασικές όμως δραστηριότητες αφορούσαν τον εκδημοκρατισμό και την τόνωση του πολυεθνικού χαρακτήρα του κράτους ως μοχλό για την επίτευξη του στόχου αυτού. Με λίγα λόγια οι ΜΚΟ δρούσαν ως “εκπρόσωποι” της Διεθνούς Κοινότητας σε τοπική κλίμακα στοχεύοντας στις γενικότερες επιδιώξεις της.

Η δράση των ΜΚΟ στο κράτος αφορούσε σε αρκετές περιπτώσεις λήψη προγραμμάτων που είχαν ως στόχο την αναμόρφωση και την εξέλιξη του κράτους. Ειδικότερα προωθήθηκε έντονα η συνεργασία από τους διεθνείς θεσμούς μεταξύ των ΜΚΟ και των αξιωματούχων των οντοτήτων. Το πρόβλημα στην εν λόγω συνεργασία ήταν το γεγονός ότι αρκετοί αξιωματούχοι δεν αποδέχονταν αυτήν την συνεργασία καθώς δεν συμφωνούσαν με την διεθνή πρακτική όσον αφορά την επιβολή της ειρήνης και του εκδημοκρατισμού. Πάραυτα, από το 2000 και ύστερα παρατηρήθηκε μια αυξανόμενη διάθεση συνεργασίας μεταξύ αξιωματούχων και ΜΚΟ⁷⁹, συνθήκη που δεν συμβάδιζε με την έξαρση του εθνικισμού και την γενικότερη πολιτική κατάσταση της απομόνωσης των εθνικών ομάδων.

⁷⁷ Roberto Belloni, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007

⁷⁸ David Chandler, *Peace Without Politics? Ten Years of International State-Building in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2006

⁷⁹ David Chandler, *Peace Without Politics? Ten Years of International State-Building in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2006

Στις αρχές του 2000 υπήρχαν περίπου 7,000 εγγεγραμμένες ΜΚΟ που λειτουργούσαν στην Βοσνία⁸⁰ αλλά πολλές από αυτές ήταν ανενεργές. Η Παγκόσμια Τράπεζα προέβη στην παροχή επιδοτήσεων όσον αφορά την αναμόρφωση της οικονομίας και την οικονομική ανάπτυξη του κράτους. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την δράση των ΜΚΟ επέφερε μια σχετική βελτίωση στην οικονομική κατάσταση του κράτους. Παρόλα τα παραπάνω όμως η δράση των ΜΚΟ δημιουργούσε ορισμένα ζητήματα. Αρχικά η μη ανεξάρτητη λειτουργία των ΜΚΟ λόγω της χρηματοδότησης τους από την Διεθνή Κοινότητα εμποδίζει το έργο τους ως προς το όφελος της τοπικής κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα δεν υπάρχει ο βαθμός ανεξαρτησίας, πάνω στον οποίο θα δράσουν οι ΜΚΟ όπως αυτές επιθυμούν αλλά γίνονται εργαλείο θα χέρια των χρηματοδοτών τους. Αυτό δημιουργεί ένα ακόμα ζήτημα, αυτό της μη-αξιοπιστίας των ΜΚΟ⁸¹. Οι Βόσνιοι βλέπουν μια ατέρμονη προσπάθεια χρηματοδότησης των ΜΚΟ έχοντας χάσει την στόχευση τους και παραβλέποντας τις βασικές τους επιδιώξεις. Η δραστηριότητα των ΜΚΟ στο πλαίσιο εξασφάλισης της χρηματοδότησης τους δεν επιτρέπει και την ομαλή λειτουργία τους στο πλαίσιο μια μακροπρόθεσμης πρακτικής.

Αξιολόγηση της λειτουργίας των ΜΚΟ στην Βοσνία δεν υπάρχει. Οι δράσεις στοχεύουν σε αναμόρφωση συνθηκών και καταστάσεων οι οποίες έχουν ως βασικό στόχο την σταθερότητα και τον εκδημοκρατισμό. Η στόχευση σταδιακά αλλάζει και μεταφέρετε στο επίπεδο της βελτίωσης των συνθηκών. Ο "τοπικός" ρόλος των ΜΚΟ έχει αναβαθμιστεί έως κάποιον βαθμό καθώς πλέον απασχολούνται σε αυτές Βόσνιοι ασχολούνται με την ανάπτυξη. Επιπροσθέτως ο επικουρικός ρόλος των ΜΚΟ στην βοσνιακή κοινωνία, συμβάλλει και στην γενικότερη επιδίωξη της εισαγωγής του χώρας σε ένα δυτικό μοντέλο ανάπτυξης. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η σταδιακή ανεξαρτητοποίηση των ΜΚΟ από τους Διεθνείς Δωρητές, αποτελεί μία αναγκαία συνθήκη η οποία θα επιφέρει μεγαλύτερα μακροπρόθεσμα οφέλη στην Βοσνιακή Κοινωνία. Η καθοδήγηση και η γραμμή που ακολουθείτε, δεν πρέπει να επηρεάζεται από τις Διεθνείς Πρακτικές, αλλά από τις ανάγκες της Βοσνιακής Κοινωνίας και τις υποχρεώσεις της έναντι των συμφωνηθέντων.

⁸⁰ Roberto Belloni, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007

⁸¹ Roberto Belloni, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007

B.1.2. Ο ρόλος του NATO στον πόλεμο και στην διατήρηση της σταθερότητας και η διεθνής στρατιωτική παρουσία

Σε προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην της UNPROFOR στην Βοσνία αλλά και την εμπλοκή της στην πολεμική διαδικασία. Παρόλα αυτά το NATO είχε ιδιαίτερη δράση κατά την διάρκεια του πολέμου στην Βοσνία. Ειδικότερα ο εν λόγω πόλεμος αποτελούσε την πρώτη στρατιωτική εμπλοκή της Συμμαχίας⁸². Η συνεισφορά της συμμαχίας στην λήξη των εχθροπραξιών καθώς και το εύρος των επιχειρήσεων⁸³ δείχνουν την σημασία και την ανησυχία της Διεθνούς Κοινότητας για τεκταινόμενα στην Βοσνία. Η εμπλοκή του NATO είχε 3 φάσεις. Αρχικά κατά την διάρκεια του πολέμου το NATO είχε ρόλο να παρακολουθεί την εφαρμογή του εμπάργκο η προήλθε σύμφωνα με τα ψηφίσματα 713 και 757 (Επιχείρηση Joint Endeavour)⁸⁴ καθώς επίσης και με το ψήφισμα 781 το λεγόμενο ‘‘noflyzone’’ στην περιοχή. Ο ρόλος λοιπόν του NATO σε κάθε περίπτωση έδινε την δυνατότητα να ελέγχει τις εξελίξεις στον πόλεμο είχε την ευθύνη τήρησης και ελέγχου του εμπάργκο. Επιπροσθέτως έλεγχε τα λιμάνια ανοιχτά του Μαυροβουνίου για τυχόν παραβιάσεις του εμπάργκο καθώς επίσης και τον εναέριο χώρο της B/E στο πλαίσιο της επιχείρησης ‘‘deny flight’’⁸⁵ κατά την οποία απαγορεύονταν οι πτήσεις στρατιωτικών αεροσκαφών στην Βοσνία κατά την διάρκεια του πολέμου σύμφωνα με Ψήφισμα 816 του Συμβουλίου Ασφαλείας⁸⁶.

⁸²NATO conducted its first major crisis-response operation in Bosnia and Herzegovina https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52122.htm

⁸³ Η δύναμη ήταν πάνω από 60,000 στρατιώτες συνολικά

⁸⁴ UN Security Council 3082nd Meeting Resolution S/RES/757 May 30, 1992 ‘‘Decides that all States shall prevent: The import into their territories of all commodities and products originating in the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro) exported therefrom after the date of the present resolution;’’

⁸⁵ Beale, Michael. *Bombs over Bosnia: The Role of Airpower in Bosnia-Herzegovina*. Air University Press, 1997. p. 19

⁸⁶ UN Security Council Resolution 816, UN Doc S/RES/816 (31 March 1993) 1: ‘‘Decides to extend the ban established by resolution 781 (1992) to cover flights by all fixed-wing and rotary-wing aircraft in the airspace of the Republic of Bosnia and Herzegovina, this ban not to apply to flights authorized by UNPROFOR in accordance with paragraph 2 (below)’’

Σε δεύτερη φάση το NATO με την IFOR οποία συστάθηκε το 1996 και είχε διάρκεια ενός έτους είχε την υποχρέωση να επιτηρεί την κατάπαυση του πυρός και να επικουρεί στην διαδικασία απόσυρσης του βαρέως οπλισμού των αντιμαχόμενων πλευρών καθώς και την χάραξη εσωτερικών συνόρων και την ανταλλαγή εδαφών των μεταξύ των οντοτήτων⁸⁷. Επιπροσθέτως για την εξασφάλιση της εσωτερικής ασφάλειας προέκυψε η δημιουργία Διεθνούς Αστυνομικής δύναμης η οποία συστάθηκε το 1996 με το Ψήφισμα του Σ.Α. 1035. Έπειτα η IFOR αντικαταστάθηκε από την SFOR (Stabilization Force) με παρόμοια εντολή με την προκατόχο δύναμη αλλά με μειωμένο αριθμό στρατιωτών. Έπειτα και πιο συγκεκριμένα το 2004 με το ψήφισμα 1035 του Σ.Α. πλέον αντικαταστάθηκε και αυτή η δύναμη και την θέση της πήρε η EUFOR⁸⁸ η οποία σε συνεργασία με το NATO θα φέρει εις πέρας τους στόχους της Διεθνούς Κοινότητας για την Βοσνία. Σε κάθε περίπτωση η εμπλοκή της Ευρώπης μαζί με τις Νατοικές δυνάμεις δίνουν κι έμφαση στην γενικότερη επιδίωξη της Ευρώπης αλλά και συνολικά της Διεθνούς Κοινότητας να ενταχθεί σταδιακά η Βοσνία στην Ε.Ε. και στον δυτικό κόσμο.

Η πολυπλοκότητα του συστήματος αλλά και η δράση της Διεθνούς Κοινότητας στην Βοσνία έχουν πολλές αναγνώσεις. Αρχικά καθίσταται αναγκαίο εκείνη την εποχή, η κρίση να πάψει. Το εν λόγω εγχείρημα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο καθώς η πολυπλοκότητα της κατάστασης δεν επέτρεπε εύκολες και βιάστηκες λύσεις. Η διαδικασία του peace-building όπως και του state-building είναι συνθήκες οι οποίες χρειάζονταν την αρωγή της Διεθνούς Κοινότητας. Σε κάθε περίπτωση, η προσπάθεια ανασύνταξης του κράτους και του κρατικού μηχανισμού ήταν δράσεις οι οποίες δεν θα μπορούσαν να γίνουν πράξη δίχως το NATO και τους εμπλεκόμενους φορείς.

⁸⁷ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα, Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης* Εκδόσεις Ποιότητα, 2013 σελ.121

⁸⁸UN Security Council Resolution 1575, UN Doc S/RES/1575 (22 November 2004)

“Recalling further that resolution 1551 (2004) took note of the European Union’s intention to launch an EU mission to Bosnia and Herzegovina, including a military component, from December 2004, under the terms set out in the letter of 29 June 2004 from the Minister of Foreign Affairs of Ireland and President of the Council of the European Union to the President of the Security Council (S/2004/522*/Annex), Taking note of the letters between the European Union and NATO sent to the Security Council on 19 November 2004 on how those organizations will cooperate together in Bosnia and Herzegovina in which both organizations recognize that the EUFOR will have the main peace stabilization role under the military aspects of the Peace Agreement (S/2004/916; S/2004/915),”

B2. Η κρίση της Βοσνίας και η Διεθνής Ποινική Δικαιοσύνη

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας, πραγματευόμαστε την Διεθνή Πρακτική που εφαρμόστηκε κατά την διάρκεια του πολέμου της Βοσνίας. Καθίσταται, λοιπόν, απαραίτητο να πραγματοποιηθεί αναφορά σχετικά με την Διεθνή Ποινική Δικαιοσύνη σε σχέση με την κρίση στην Βοσνία. Κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, διαπράχτηκαν ειδεχθή εγκλήματα τα οποία επισφράγισαν την αιματηρή αυτή τριετία του πολέμου. Για τους παραπάνω λόγους ενεργοποιήθηκαν οι Διεθνείς μηχανισμοί ώστε οι εγκληματίες πολέμου να παραπεμφθούν στην δικαιοσύνη και να τους επιβληθούν ποινές ανάλογα με τα εγκλήματα που διέπραξαν. Το γεγονός της μη συνεργασίας για την σύλληψη των εγκληματιών πολέμου ενέτεινε την δυσπιστία και τον κατακερματισμό μεταξύ των εθνοτικών ομάδων⁸⁹. Αυτό συνέβει καθότι οι κατηγορούμενοι κρύβονταν στην Δημοκρατία των Σέρβων (Republica Srpska). Ενδεικτικά αξίζει να αναφερθεί ότι μέχρι το 2008 δεν είχε συλληφθεί ο Ράντοβαν Κάρατζιτς ο οποίος διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο στην πολεμική διαδικασία κατά την διάρκεια του πολέμου. Έτσι οδηγηθήκαμε σε μια διαδικασία ενεργοποίησης της Διεθνούς Κοινότητας ως προς την σύλληψη και την προσαγωγή των εγκληματιών πολέμου αλλά και την σύσταση ad hoc Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ώστε εν τέλει να αποδοθεί δικαιοσύνη για τις εγκληματικές ενέργειες της τριετίας.

Από την περίοδο της Νυρεμβέργης όπου συστάθηκε το 1945 όπως προέκυψε από την Συμφωνία του Λονδίνου μεταξύ των Συμμαχικών Δυνάμεων⁹⁰ αποτέλεσε τον προάγγελο της σύστασης Ποινικού Δικαστηρίου για τα εγκλήματα πολέμου που διεπράχθησαν και σε άλλες περιοχές όπως την πρώην Γιουγκοσλαβία και την Ρουάντα. Η κωδικοποίηση των εν λόγω αρχών έγινε πράξη μετά από τα Ψηφίσματα 177 (II)⁹¹ της Γενικής Συνελεύσεως του Ο.Η.Ε. και συστάθηκε ένας κατάλογος με τις 7 Αρχές της Νυρεμβέργης που αποτελεί παράφραση των Άρθρων του Χάρτη της Νυρεμβέργης⁹².

⁸⁹ Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα, Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης* Εκδόσεις Ποιότητα, 2013

⁹⁰ **Μαρούδα Μ. Ντ.**, *Το διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η συμβολή στην εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*. ΕΚΔ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001 σελ. 47

⁹¹ Formulation of the Principles Recognized in the Charter of the Nurnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal [1947] UNGA 76; A/RES/177 (II) (21 November 1947)

⁹² **Μαρούδα Μ. Ντ.**, *Το διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η συμβολή στην εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*. ΕΚΔ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001 σελ. 51

B.2.1.Οι νομικές διαδικασίες και ίδρυση του ICTY.

Η σημασία και η τήρηση του Ανθρωπιστικού Δικαίου αποτελεί βασική προτεραιότητα της Διεθνούς Κοινότητας. Χαρακτηριστικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η πρώτη διακρατική προσπάθεια κωδικοποίησης του Διεθνούς Δικαίου αποτελούν οι Συνδιασκέψεις Ειρήνης της Χάγης το 1899 και το 1907 καθώς επίσης και οι διπλωματικές διασκέψεις της Γενεύης το 1949 και το 1974-1977⁹³. Σε γενικές γραμμές γίνεται διακριτή η επιθυμία των κρατών να υπάρξει μια κάποια ποινική διαδικασία για τους παραβάτες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Στην Βοσνία, η κατάσταση ήταν τεταμένη και η Διεθνής Κοινότητα ανέλαβε μια σειρά δράσεων μέσω του Σ.Α. ώστε να επικρατήσει η ειρήνη και να εισέλθει το κράτος στην διαδικασία ανοικοδομήσεως του και εκδημοκρατισμού του. Η δημιουργία ενός Ποινικού Δικαστηρίου η οποία θα συνείσφερε στην απόδοση της δικαιοσύνης και στην αποκατάσταση της ειρήνης. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και το γεγονός ότι παρατηρήθηκαν και μια σειρά έντονων πιέσεων από την κοινή γνώμη σχετικά με το εν λόγω ζήτημα και τις εχθροπραξίες που λαμβάνουν χώρα στην Πρώην Γιουγκοσλαβία. Μετά από μια σειρά διαδικασιών του Σ.Α. αλλά και της Διεθνούς Κοινότητας γενικότερα το 1993 με το Ψήφισμα 827⁹⁴ οδηγήθηκε στην Δημιουργία ενός ad hoc Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) οποίο θα τεθεί σε ισχύ κάτω από το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών⁹⁵.

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία εκκίνησε την λειτουργία του το 1993 έως το 2017. “Βρίσκεται στη Χάγη, το ICTY απήγγειλε κατηγορίες πάνω από 160 άτομα. Οι κατηγορούμενοι από το ICTY αποτελούν αρχηγούς κρατών, πρωθυπουργούς, επικεφαλής στρατού, υπουργούς εσωτερικών και πολλούς άλλους πολιτικούς, στρατιωτικούς και

⁹³ Ρούκουνας, Ε., Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, Β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2015 σελ.5

⁹⁴ UN Security Council Resolution 827, UN Doc S/RES/827 (22 May 1993) 2. Decides hereby to establish an international tribunal for the sole purpose of prosecuting persons responsible for various violations of international humanitarian law committed in the territory of former yugoslavia between 1 January1991(...)

⁹⁵ Charter of the United Nations, San Francisco, 26 June 1945, in force 24 October 1945,1 UNTS XVI. Chapter VII: Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace and Acts of Aggression

αστυνομικούς ηγέτες υψηλού και μεσαίου επιπέδου από διάφορες ομάδες στις συγκρούσεις στη Γιουγκοσλαβία. Οι κατηγορίες αφορούν τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν από το 1991 έως το 2001 εναντίον μελών διαφόρων εθνοτικών ομάδων στην Κροατία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, τη Σερβία, το Κοσσυφοπέδιο και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας”⁹⁶.

Η στόχευση του εν λόγω Δικαστηρίου ήταν τριπλή με βάση τα Ψηφίσματα του Σ.Α., που λειτουργούσε ως βοηθητικό του δικαιοδοτικό όργανο⁹⁷ και τις κινήσεις της Διεθνούς Κοινότητας. Αρχικά κύρια επιδίωξη του Δικαστηρίου ήταν η απόδοση της Δικαιοσύνης στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας όπου έλαβαν χώρα τα γεγονότα και οι παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Όπως προκύπτει από το Ψήφισμα 827, κύρια επιδίωξη του ήταν να αποφευχθούν οι όλες οι πιθανότητες να επαναληφθούν τέτοια εγκλήματα. Η παραπάνω θέση ήταν και η γενικότερη πεποίθηση αλλά και φόβος της Διεθνούς Κοινότητας καθώς οι βιαιότητες μπορεί να είχαν λήξει, αλλά τίποτα δεν θα τις σταματούσε εάν δεν συνέβαλλε ο Διεθνής Παράγοντας. Τέλος, ένας ακόμα βασικός στόχος της δημιουργίας του εν λόγω Δικαστηρίου ήταν <<η συνεισφορά του στην αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης>>⁹⁸. Η παραπάνω συνθήκη θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα μόνο με την αμεροληψία και ανεξαρτησία του Δικαστηρίου.

Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο⁹⁹ του καταστατικού του Δικαστηρίου, οι αρμοδιότητες του ΔΠΔΓ, αφορούσαν την όλα εκείνα τα πρόσωπα τα οποία διέπραξαν εγκλήματα παραβιάζοντας το ΔΑΔ στην περιοχή της Γιουγκοσλαβίας. Όσον αφορά την περιοχή τέλεσης των εγκλημάτων αυτή εκτείνεται σε όλες τις περιοχές της Πρώην Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας από

⁹⁶ <https://www.icty.org/en/about>

⁹⁷ **Μαρούδα Μ. Ντ.**, *Το διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η συμβολή στην εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*. ΕΚΔ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001 σελ. 64

⁹⁸ Ibid σελ. 65

⁹⁹ *UPDATED STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA, International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991*, September 2009, “Article 1. Competence of the International Tribunal The International Tribunal shall have the power to prosecute persons responsible for serious violations of international humanitarian law committed in the territory of the former Yugoslavia since 1991 in accordance with the provisions of the present Statute”.

την οποία όπως προαναφέρθηκε προέκυψαν οι 6 δημοκρατίες. Επιπροσθέτως ο χρόνος τέλεσης των εγκλημάτων ορίστηκε από την 1 Ιανουαρίου του 1991. Σε γενικές γραμμές αυτό που προέκυψε από το καταστατικό είναι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου είναι να εξετάζει υποθέσεις οι οποίες παραβιάζουν τις Συνθήκες της Γενεύης¹⁰⁰ όπως επίσης και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της γενοκτονίας.¹⁰¹ Εν ολίγοις, το Δικαστήριο είχε ως στόχο την πλήρη απόδοση δικαιοσύνης για τις παραβιάσεις που έλαβαν χώρα στην Γιουγκοσλαβία γενικότερα και στην Βοσνία ειδικότερα.

Με την δημιουργία του το ΔΠΔΓ έφερε αρκετές νέες μεθόδους επίλυσης ζητημάτων διεθνούς περιεχομένου στο πλαίσιο ενός δικαιοδοτικού μηχανισμού. Ο ρόλος που διαδραμάτισε σε επίπεδο νομικό αλλά και πολιτικό ήταν ιδιαίτερα σημαντικός και ίσως και καθοριστικός για την εξασφάλιση της ειρήνης στην ταραγμένη περιοχή της Γιουγκοσλαβίας. Σε νομικό επίπεδο για πρώτη φορά επιβεβαιώθηκαν κάποιοι εθιμικοί κανόνες του ΔΑΔ¹⁰². Επίσης μέσα από την νομολογία του Δικαστηρίου προέκυψαν και μερικές άλλες εξελίξεις σχετικά με το ΔΑΔ και το ΔΠΔ όπως η διάκριση μεταξύ διεθνών η μη διεθνών συρράξεων¹⁰³, τις εννοιολογικές οριοθετήσεις των 3 εγκλημάτων πολέμου τις δικονομικές προεκτάσεις των εγκλημάτων πολέμου καθώς επίσης και την συνολικότερη εξέλιξη του Δ.Δ. μέσα από τις γνωμοδοτήσεις και τις αποφάσεις που προέκυψαν από το εν λόγω δικαιοδοτικό όργανο¹⁰⁴. Σε πολιτικό επίπεδο η ύπαρξη και μόνο ενός δικαιοδοτικού μηχανισμού αμερόληπτου που θα τιμωρούσε τις παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου και αλλά και τα ειδεχθή εγκλήματα, δεν θα μπορούσε να μην προσφέρει τόνωση και εμπιστοσύνη στο Διεθνές θεσμικό σύστημα αλλά και στην κοινή γνώμη.

¹⁰⁰ Protocol Additional to the Geneva Convention of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, in force 7 December 1979, 1125 UNTS 3.

¹⁰¹ *UPDATED STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA, International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991*, September 2009, Articles 2,3,4,5

¹⁰² **Μαρούδα Μ. Ντ.**, *Το διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η συμβολή στην εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*. ΕΚΔ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001 σελ. 215

¹⁰³ *Prosecutor v Duško Tadić*, (Appeal) ICTY-94-1-A (15 July 1999)

¹⁰⁴ **Μαρούδα Μ. Ντ.** σελ.216-217

B.2.2. Αντιπροσωπευτικές υποθέσεις (Tadic)

Η κρισιμότητα της καταστάσεως, οι διεθνείς και οι σοβαρές παραβιάσεις του ΔΑΔ σε συνδυασμό με τις πιέσεις της διεθνούς κοινής γνώμης αποτέλεσαν τους σοβαρότερους λόγους για τους οποίους συστάθηκε το ΔΠΔΓ. Όπως προαναφέρθηκε εκδικάστηκαν 160 υποθέσεις που αφορούσαν παραβιάσεις του ΔΑΔ στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας συνολικά. Αρκετές από αυτές τις υποθέσεις όμως, αφορούσαν την Βοσνία. Στο δικαστήριο οδηγήθηκαν αρκετά αξιωματούχοι της περιόδου των εχθροπραξιών για εγκλήματα πολέμου και κατά της ανθρωπότητας. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα συμπεράσματα που προέκυψαν καθώς επίσης και η νομολογία που προέκυψε διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο στην εξέλιξη του ΔΠΔ αλλά και του Διεθνούς Δικαίου συνολικά.

Η πρώτη υπόθεση που έφτασε στο ΔΠΔΓ ήταν αυτή του Dusko Tadic η οποία έμελε να προσφέρει στην Διεθνή Ποινική Δικαιοσύνη εξαιρετικά συμπεράσματα τα όποια προέκυψαν από την νομολογία αυτής της υποθέσεως. Ο Dusko Tadic ήταν σερβο-βόσνιος πολιτικός-αξιωματικός της παραστρατιωτικών οργανώσεων οι οποίες ευθύνονταν για τις επιθέσεις στην Prijedor¹⁰⁵. Ο Tadic καταδικάστηκε σε 20ετή ποινή κάθειρξης για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, για σοβαρές παραβιάσεις των Διακηρύξεων της Γενεύης και εγκλήματα πολέμου¹⁰⁶. Η σημασία για την εξέλιξη του ΔΠΔ αλλά και γενικότερα της Διεθνούς Δικαιοσύνης, αφορά την δικαιοδοσία του δικαστηρίου να εξετάσει την Υπόθεση. Ο Τάνιτς αμφισβήτησε την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου να τον κρίνει¹⁰⁷. Τα Δικαστήριο αναγκάστηκε να προβεί σε ανάλυση σχετικά με την δικαιοδοσία του. Ειδικότερα επισήμανε πως έχει την δικαιοδοσία να κρίνει καθώς ¹⁰⁸ έκρινε

¹⁰⁵ **Michael P. Scharf**, *Balkan Justice The Story Behind the First International War Crimes Trial Since Nuremberg*, Carolina Academic Press, Drham North Carolina 1997 sel.94-95

¹⁰⁶ THE PROSECUTOR OF THE TRIBUNAL AGAINST DUSKO TADIC a/k/a "DULE" a/k/a "DUSAN" GORAN BOROVNICA, Count: 1,2,3,4 <https://www.icty.org/x/cases/tadic/ind/en/tad-2ai951214e.pdf>

¹⁰⁷ PROSECUTOR v. DUSKO TADIC a/k/a "DULE" DECISION ON THE DEFENCE MOTION FOR INTERLOCUTORY APPEAL ON JURISDICTION 2. Before the Trial Chamber, Appellant had launched a three-pronged attack: a) illegal foundation of the International Tribunal; b) wrongful primacy of the International Tribunal over national courts; c) lack of jurisdiction *ratione materiae*.

¹⁰⁸ Ibid 137. Conclusion: In the light of the intent of the Security Council and the logical and systematic interpretation of Article 3 as well as customary international law, the Appeals Chamber concludes that, under Article 3, the International Tribunal has jurisdiction over the acts alleged in the indictment, regardless of whether

ότι στο πλαίσιο του Σ.Α. κάτω από το οποίο συστάθηκε το ICTY¹⁰⁹ και ότι τα εγκλήματα που προέβει ο Τάντιτς έγιναν κατά την διάρκεια ένοπλης συρράξεως.

Στο πλαίσιο του ICTY εξετάστηκαν και άλλες υποθέσεις οι οποίες είχαν ιδιαίτερη σημασία για την ΔΠΔ. Ειδικότερα, αρχηγός του σερβικού Δημοκρατικού Κόμματος και Πρώην Πρόεδρος της Σερβικής Δημοκρατίας Ράντοβαν Κάρατζιτς ο οποίος συνελήφθη το 2008 καταδικάστηκε σε 40 χρόνια φυλάκισης για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της Γενοκτονίας για την Σρεμπένιτσα καθώς κατηγορήθηκε ότι αυτός ήταν που διέταξε την σφαγή¹¹⁰. Ένας άλλος αξιωματούχος ο οποίος καταδικάστηκε από το ΔΠΔΓ για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αλλά και κρίθηκε ένοχος και για την Σφαγή στην Σρεμπένιτσα ήταν ο Ράτκο Μλάντιτς¹¹¹. Αυτός ήταν αξιωματικός και αρχηγός του Σερβοβοσνιακού στρατού κατά την περίοδο των εχθροπραξιών. Σε γενικές γραμμές, λοιπόν, οι κύριοι υπαίτιοι των παραβιάσεων του Δ.Δ. στην περιοχή αντιμετώπισαν σοβαρότατες ποινές. Η σημασία του ad hoc αυτού δικαστηρίου ήταν ιδιαίτερη και έδωσε το έναυσμα ώστε να επικρατήσει μία συνθήκη προόδου στον χώρο του ΔΠΔ.

they occurred within an internal or an international armed conflict. Thus, to the extent that Appellant's challenge to jurisdiction under Article 3 is based on the nature of the underlying conflict, the motion must be denied

¹⁰⁹ Ibid, Παρ. 141,142

¹¹⁰ THE PROSECUTOR OF THE TRIBUNAL AGAINST RADOVAN KARADZIC (IT-95-5/18)

¹¹¹ THE PROSECUTOR OF THE TRIBUNAL AGAINST RADOVAN KARADZIC, RATKO MLADIC (CASE NO.: IT-95-18-I)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε μια απόπειρα ανάλυσης και αναφοράς της κυβερνητικής δομής της Βοσνίας όπως αυτή προέκυψε από το τέλος του εμφύλιου πολέμου έως και σήμερα. Σε γενικές γραμμές παρατηρήθηκαν μία σειρά από συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελέτη αυτής της ιδιάζουσας μορφής διοικήσεως του κράτους αυτού. Η εμπλοκή της Διεθνούς Κοινότητας στην διοίκηση αποτελεί σημαντικό στοιχείο ανάλυσης και προβληματισμού σχετικά με το κατά πόσο μπορεί να επιβληθεί μία κατάσταση ειρήνης και σταθεροποιήσεως σε ένα κράτος το οποίο δεν διαθέτει κοινωνική και εθνική συνοχή στην δομή του. Επιπροσθέτως σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το ποιοτικό περιεχόμενο της διεθνούς παρέμβασης-επέμβασης στην λειτουργία της κρατικής μηχανής καθώς σε περίπτωση μη- ορθής λειτουργίας των θεσμικών εγγυητών της ειρήνης η κατάσταση μπορεί να εκτροχιαστεί και η ‘‘εύθραυστη ειρήνη’’ να πάψει να υφίσταται.

Αρχικά σημαντικότερο ρόλο στην διατήρηση της συνοχής έπαιξε ο ενοποιητικός παράγοντας. Στην περίπτωση μας, αυτός ήταν ο Τίτο. Η Βοσνία αποτελούσε υπόδειγμα αρμονικής συμβίωσης διαφορετικών εθνοτικών ομάδων κατά την διάρκεια της ύπαρξης της Γιουγκοσλαβίας. Όλα κυλούσαν ομαλά σχετικά με την διαβίωση τους και την αλληλεπίδρασή τους. Η ‘‘σπίθα’’ που προκάλεσε την φλόγα του πολέμου δεν ήταν άλλη από την κατάρρευση το σοσιαλιστικού οικοδομήματος μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και τον θάνατο του Τίτο. Η έξαρση του εθνικισμού ήταν απότοκο αυτής της κατάστασης και συνδυασμό με την πενιχρή οικονομική κατάσταση του κράτους. Άρα συμπεραίνουμε ότι σε περιόδους κρίσεως είναι λογικό να εντείνεται ο διχασμός και η έλλειψη συνεργασίας. Ωστε να επιτευχθεί μια κάποια επίλυση των ζητημάτων σε χρειάζεται η ύπαρξη ενός ενοποιητικού παράγοντα.

Στις μέρες μετά τον πόλεμο η Ομοσπονδία της Βοσνία και η Σερβική Δημοκρατία διοικούνταν από ένα καθεστώς αδύναμων δομών¹¹² το οποίο βασιζόταν στον Διεθνή Παράγοντα, ο οποίος ήταν αυτός που λάμβανε τις πιο σοβαρές αποφάσεις για το κράτος. Παρόλα αυτά, η διοίκηση

¹¹² **Florian Bieber**, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006, σελ 144

της Βοσνίας καθώς και αρμονική συμβίωση και ειρηνική εξέλιξη του κράτους δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί δίχως την συνεισφορά της Διεθνούς Κοινότητας. Μπορεί να παρατηρείται μια σχετική αδυναμία διοικήσεως καθώς ο ρόλος του Ύπατου Αντιπροσώπου είναι αυτός που θεωρητικά και πρακτικά διοικεί την Ομοσπονδία, αλλά κατά την διάρκεια της ύπαρξης αυτού του θεσμού έχουν αποφευχθεί οι εχθροπραξίες. Διάφοροι μελετητές της Βοσνιακής καταστάσεως, έχουν αναφερθεί στο γεγονός ότι, η αύξηση των αρμοδιοτήτων του Ύπατου Αρμοστή και οι δράσεις έχουν εντείνει τον εθνικισμό και έχει καθυστερήσει τον εκδημοκρατισμό του κράτους¹¹³. Προσωπικά συντάσσομαι με τους παραπάνω μελετητές καθώς θεωρώ ότι η αυταρχική πολιτική του Ύπατου Αντιπροσώπου δημιουργεί ζητήματα συνοχής και ορθής διοίκησης του κράτους. Παρόλα αυτά καθίσταται αδύνατο να παραβλέψει κανείς την σημασία που έχει για την σταθεροποίηση και την εξασφάλιση της ειρήνης ο ρόλος της διεθνούς κοινότητας συνολικά, που λογικά δίχως αυτήν δεν θα υπήρχε το πλαίσιο πάνω στο οποίο θα εκκινούσε η ανοικοδόμηση του κράτους.

Τα μεταπολεμικά χρόνια έως και μέχρι τις μέρες μας η οικονομική κατάσταση της Βοσνίας δεν είναι και στα καλύτερα δυνατά επίπεδα. Ο λόγος για τον οποίο αυτό συμβαίνει είναι η έλλειψη σταθερότητας η οποία απομακρύνει οποιαδήποτε επενδυτική προοπτική του κράτους. Το κράτος δεν μπορεί να βασίζεται μόνο από την Διεθνή Βοήθεια και από τα κράτη από τα οποία προέρχονται οι εθνοτικές ομάδες. Είναι απαραίτητο, λοιπόν, να εισέλθει το κράτος της Βοσνίας σε μια διαδικασία πλήρους αποφόρτισης και συνεργασίας ώστε να επετευχθεί ένα ευνοϊκό κλίμα για την επενδυτική κοινότητα. Το κράτος είναι εξαρτημένο οικονομικά από την οικονομική πορεία της οντότητας ξεχωριστά¹¹⁴ συνθήκη η οποία δυσχαιρένει τις προσπάθειες τόνωσης της οικονομίας. Η κάθε οντότητα δεν έχει πρόσβαση σε ξένες επενδύσεις οι οποίες θα τονώσουν την εσωτερική οικονομία.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζουν και τα ζητήματα που προέκυψαν από την Διεθνή Επέμβαση. Ειδικότερα οι βραχυχρόνιες λύσεις που προτάθηκαν και τέθηκαν σε εφαρμογή δεν ευνόησαν την δημιουργία πλαισίου ανάπτυξης του κράτους. Σε πολιτικό επίπεδο το “στοίχημα”

¹¹³ **David Chandler**, *Peace Without Politics? Ten Years of International State-Building in Bosnia*, Routledge Taylor& Francis Group, New York 200

¹¹⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, σελ, 4

ήταν η αναδιάρθρωση του κράτους συνολικά. Παρόλα αυτά παρατηρήθηκε μια σχετική απομόνωση της Σερβικής Δημοκρατίας από τις εξελίξεις αυτές. Είναι απόλυτα λοιπόν απαραίτητο να η ανάπτυξη να γίνει από κοινού μεταξύ των οντοτήτων δίχως διακρίσεις. Αυτό θα συνεισφέρει στον εκδημοκρατισμό και στην μείωση του εθνικισμού. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο με την παροχή κινήτρων για συνεργασία μεταξύ των οντοτήτων. Το σύστημα για να μπορέσει να λειτουργήσει αυτόνομα και αποτελεσματικά θα πρέπει να το κάνει δίχως την επιβολή πολιτικής από τον Διεθνή Παράγοντα. Ο ρόλος της Διεθνούς Κοινότητας μπορεί εν τέλει να μειωθεί σταδιακά μέχρι και την πλήρη εξάλειψη του, μόνο εάν ακολουθηθεί ένα πλάνο πάνω στο οποίο τα κίνητρα θα είναι μεγαλύτερα και η Διεθνής Παρέμβαση μειωθεί. Στην καθημερινότητα μας, όπου η Ε.Ε φαίνεται να “φυλλοροεί” η εν λόγω στόχευση δεν είναι εύκολο να πραγματοποιηθεί. Η Ε.Ε. που πλέον έχει την ευθύνη για τις εξελίξεις στην Βοσνία είναι εκείνη που μπορεί δια μέσω των πολιτικών της να δημιουργήσει το πλαίσιο για την ορθή διακυβέρνηση στην Βοσνία. Έχουν περάσει περίπου 25 χρόνια από τον πόλεμο και ακόμα η κατάσταση δεν έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Το μόνο σίγουρο πάντως είναι με βιαστικές κινήσεις δεν πρόκειται να παρατηρηθεί βελτίωση. Η Βοσνία πρέπει να μάθει να λειτουργεί αυτόνομα και για να συμβεί αυτό χρειάζεται συνολική προσπάθεια και προσεκτικές κινήσεις.

.

Βιβλιογραφία

Security Council

UN Security Council Resolution 1244, UN Doc S/RES/1244 (10 June 1999)

UN Security Council Resolution 758, UN Doc S/RES/758 (8 June 1992)

UN Security Council Resolution 819, UN Doc S/RES/819 (16 April 1993)

UN Security Council Resolution 827, UN Doc S/RES/827 (22 May 1993)

UN Security Council Resolution 743, UN Doc S/RES/743 (21 February 1992)

UN Security Council Resolution 757 UN Doc S/RES/757 (30 May 1992)

UN Security Council Resolution 713, UN Doc S/RES/713 (25 September 1991)

UN Security Council Resolution 1035, UN Doc S/RES/1035 (21 December 1995)

UN Security Council Resolution 1575, UN Doc S/RES/1575 (22 November 2004)

UN Security Council Resolution 1088, UN Doc S/RES/1088 (12 December 1996.)

UN Security Council Resolution 816, UN Doc S/RES/816 (31 March 1993)

Συνθήκες

Charter of the United Nations, San Francisco, 26 June 1945, in force 24 October 1945,1 UNTS XVI

Protocol Additional to the Geneva Convention of 12 August 1949, and Relating to the

Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, in force 7 December 1979, 1125 UNTS 3.

UNITED NATIONS

United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. Για το εύρος της εξουσίας της Ενδιάμεσης Διοικήσεως στο Κοσσυφοπέδιο βλ. UNMIK Regulation 1/1999 της 25 Ιουλίου 1999.

<http://www.un.org/peace/kosovo/pages/regulations>>

Formulation of the Principles Recognized in the Charter of the Nurnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal [1947] UNGA 76; A/RES/177 (II) (21 November 1947)

NATO

Highlights of the Bosnian War

https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52122.htm

Agreements

Washington Agreement, Signed By Bosnian Prime Minister Haris Silajdzic Croatian Foreign Minister Mate GranicBosnian Croat Representative Kresimir Zubak:Confederation Agreement Between The Bosnian Government And BosnianCroatsWashington,DC, 1 March 1994

Dayton Agreement, AGREEMENT ON THE MILITARY ASPECTS OF THE PEACE SETTLEMENT,
United Nations, General Assembly, A/50/79C S/1995/999 30 November 1995

Arbitration for the Brcko Area, (Rep. Srpska v. Fed. Bosn & Herz.), Award, *International Legal Materials*,
Vol. 36, 1997,

Political Declaration from Ministerial Meeting of the Steering Board of the Peace
Implementation Council, 30 Μαΐου 1997, *Bosnia and Herzegovina essential texts*

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία

UPDATED STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA, *International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991*, September 2009

Prosecutor v Duško Tadić, (Appeal) ICTY-94-1-A (15 July 1999)

PROSECUTOR v. DUSKO TADIC a/k/a "DULE" DECISION ON THE DEFENCE MOTION FOR INTERLOCUTORY APPEAL ON JURISDICTION, 2 October 1995

THE PROSECUTOR OF THE TRIBUNAL AGAINST RADOVAN KARADZIC (IT-95-5/18)

THE PROSECUTOR OF THE TRIBUNAL AGAINST RADOVAN KARADZIC, RATKO MLADIC (CASE NO.: IT-95-18-I)

Ελληνόγλωσσοι τίτλοι:

Γεώργιος Ε. Χρηστίδης, *ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ ΣΤΟΝ ΚΟΥΣΤΟΥΝΙΤΣΑ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ ΚΑΙ Η ΣΕΡΒΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ 1945-1960*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2008

Δημήτρης Τ. Αναλιν, *Βαλκάνια 1945-1960 Η κατάληψη της εξουσίας*, Εκδόσεις Ιωλκός, Α' Έκδοση, 2005

Μαριλένα Κοππά, *Η συγκρότηση των κρατών στα Βαλκάνια (19^{ος} αιώνας)*, Εκδόσεις Λιβάνη, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 2002

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1994

Ρούκουνας, Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2015

Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2014

Χειλά, Ε., *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα , Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης* Εκδόσεις Ποιότητα, 2013

Μαρούδα Μ. Ντ., *Το διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώτη Γιουγκοσλαβία και η συμβολή στην εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*. ΕΚΔ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001

Ξενόγλωσσοι τίτλοι:

Misha Glenny , *The Fall of Yugoslavia: The Third Balkan War*, Penguin Books, New York (1992).

Bataković, Dušan T., *The Serbs of Bosnia & Herzegovina: History and Politics*. Dialogue Association. (1996).

Marko Attila Hoare, *The History of Bosnia: From the Middle Ages to the Present Day*. Saqi. (2007).

Markus Koller, Kemal H. Karpat, *Ottoman Bosnia: A History in Peril*. University of Wisconsin Press (2004).

Noel Malcolm, *Bosnia: A Short History*. (2002).

Patrice C. McMahon, <<*Rebuilding Bosnia: A model to emulate or to avoid*>>, *Political Science Quarterly*, τομ.19, τευχ.4, 2004-2005

Florian Bieber, *Posti-War Bosnia Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, UNRISD, New York 2006

Roberto Belloni, *State Building and International Intervention in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2007

Sumatra Bose, *Bosnia after Dayton Nationalist Partition and International Intervention*, Hurst & Company, London 2002

David Chandler, *Peace Without Politics? Ten Years of International State-Building in Bosnia*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2006

Vesna Pešić, [«Serbian Nationalism and the Origins of the Yugoslav Crisis»](#). *Peaceworks* [United States Institute for Peace](#), April 1996

William J. James and John A. Shear *Faultlines: UN Operations in the Former Yugoslavia*.: St. Martin's Press. New York 1996

Beale, Michael. *Bombs over Bosnia: The Role of Airpower in Bosnia-Herzegovina*. Air University Press, 1997.

Michael P. Scharf, *Balkan Justice The Story Behind the First International War Crimes Trial Since Nuremberg*, Carolina Academic Press, Durham North Carolina 1997

Ιστοσελίδες:

Josip Broz Tito, President of Yugoslavia

<https://www.britannica.com/biography/Josip-Broz-Tito>

Genocide

<http://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.html>

Τίτλοι τέλους μετά από 25 χρόνια για το Διεθνές Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, **CNN Greece**, Παρασκευή, 22 Δεκεμβρίου 2017

<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/110562/titloi-teloys-meta-apo-25-xronia-gia-to-diethnes-dikastirio-gia-tin-proin-gioygoslavia>

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο: Ισόβια για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονία στον Ράτκο Μλάντιτς

https://www.huffingtonpost.gr/2017/11/22/eidhseis-diethnes-ratko-mladic-apomakrynan-dikasthrio_n_18619966.html

Thomas Friedman, 'Democracy Isn't Happening in Bosnia', *New York Times*, January 24, 2001
<https://www.nytimes.com/2001/01/23/opinion/foreign-affairs-not-happening.html>

UN Peacekeeping

<https://peacekeeping.un.org/en>

Peace Implementation Council Bonn Conclusions, 10 December 1997, available at: <http://www.ohr.int/?p=54133>

Άρθρα-Μελέτες

Άγγελος Μ. Συρίγος, *Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Ηρόδοτος, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Π. Σιούσουρας, 2007*

Vladimir Petrovic, Serbian Political Elites and the Vance-Owen Peace Plan, Florian Bieber (ed.), *Debating the End of Yugoslavia*, 2014, [https://www.academia.edu/34959718/Serbian Political Elites and the Vance-Owen Peace Plan ICTY Documents as Historical Sources](https://www.academia.edu/34959718/Serbian_Political_Elites_and_the_Vance-Owen_Peace_Plan ICTY Documents as Historical Sources)

Allain Pellet, *The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples* <http://ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>

Tim Banning, *The 'Bonn Powers' of the High Representative in Bosnia Herzegovina: Tracing a Legal Figment*, *Goettingen Journal of International Law* 6 (2014)

Bart M.J. Szewczyk, *The EU in Bosnia and Herzegovina: powers, decisions and legitimacy*, European Union Institute for Security Studies, March 2010